

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
Majandusteaduskond
Rahanduse ja majandusteooria instituut
Majandusteooria õppetool

Mari-Liis Ladvik

**HEAOLUMUDELITE VÕRDLEV ANALÜÜS
SOTSIAALMAJANDUSLIKE NÄITAJATE BAASIL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Raivo Soosaar

Tallinn 2015

Olen koostanud töö iseseisvalt.

Töö koostamisel kasutatud kõikidele teiste autorite töödele,
olulistele seisukohtadele ja andmetele on viidatud.

Mari-Liis Ladvik

Üliõpilase kood: 104299TAAB

Üliõpilase e-posti aadress: mariliis.ladvik@gmail.com

Juhendaja lektor Raivo Soosaar arvamus:

Töö vastab uurimistööle esitatud nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

SISUKORD

ABSTRAKT	4
SISSEJUHATUS	5
1. HEAOLURIIK JA HEAOLUMUDELID	7
1.1. Heaoluriigi olemus	7
1.2. Heaoluriigi teke ja areng.....	8
1.3. Heaolumudelid: erinevad lähenemised heaoluriigile	10
1.4. Heaoluriigi ees seisvad väljakutsed	15
1.4.1. Rahvastiku vananemine	15
1.4.2. Globaliseerumine.....	16
2. VÕRDLEVA ANALÜÜSI MEETOD JA NÄITAJAD.....	18
2.1. Meetod	18
2.2. Sotsiaalmajanduslikud näitajad	20
2.2.1. Sotsiaalkulutuste osakaal sisemajanduse koguproduktist	20
2.2.2. Gini koefitsient kui ebavõrdsuse näitaja.....	21
2.2.3. Suhtelise vaesuse määr	22
2.2.4. SKP reaalkasv	23
2.2.5. Tööhõive määr	23
3. VÕRDLEVA ANALÜÜSI TULEMUSED JA JÄRELDUSED.....	25
3.1. Sotsiaalkaitse näitajad.....	25
3.1.1. Sotsiaalkulutuste osakaal SKP-st.....	25
3.1.2. Gini indeksi vähenemine	27
3.1.3. Suhtelise vaesuse määra vähenemine	29
3.2. Majandusarengu näitajad	32
3.2.1. SKP reaalkasv	32
3.2.2. Tööhõive määr	34
3.3. Sotsiaalmajanduslike näitajate analüüsi põhijäreldused.....	37
KOKKUVÕTE	40

SUMMARY	42
VIIDATUD ALLIKAD	44
LISAD	47
Lisa 1. Gini koefitsiendi maksude ja ülekannete eelne(E) ja -järgne(J) indeks aastatel 2008-2012	47
Lisa 2. Suhtelise vaesuse maksude ja ülekannete eelne (E) ja -järgne (J) määr aastatel 2008-2012 (%)	48

ABSTRAKT

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli uurida kolme erineva heolumudeli sotsiaalmajanduslikke näitajaid ning võrdluse teel teha kindlaks sotsiaaldemokraatliku mudeli edukus võrreldes teiste mudelitega. Võrdluse indikaatoriteks olid 5 sotsiaalmajanduslikku näitajat. Uuritavaks ajaperioodiks valiti 2003-2012 ning peamiseks otsustuskriteeriumiks oli mudelite aritmeetiliste keskmiste võrdlus. Töös kontrolliti kolme hüpoteesi. Esimene hüpotees lükati tagasi, mis väitis suurimad sotsiaalkulutused olevat sotsiaaldemokraatlikus mudelis, sest suurimad kulutused ilmnesid konservatiivses mudelis. Teine hüpotees võeti vastu, mis väitis, et suurim protsentuaalne ebavõrdsuse ja vaesuse vähenemine toimub suurimate sotsiaalkulutustega mudelis. Kolmas hüpotees, mille kohaselt suurimate sotsiaalkulutustega mudelis on kehvimad majanduslikud näitajad, võeti samuti vastu. Analüüsis selgus, et sotsiaaldemokraatlikud riigid suudavad saavutada edukate majanduslike näitajate kõrvalt ka madalaimat ebavõrdsust ning suhtelist vaesust ehkki viimaste näitajate vähenemine heoluriigi tegevuse tulemusel ei olnud nii suur kui konservatiivses mudelis.

Võtmesõnad: heoluriik, sotsiaalkaitse, ebavõrdsus, vaesus, statistiline võrdlus, heolumudelid.

SISSEJUHATUS

Kuigi heaoluriigi kontseptsioonist saavad eelkõige kasu abivajajad ning mitteaktiivsed kodanikud, laieneb selle mõju ka ülejäänud rahvale - pidev abivajajate nägemine tänavatel ning mõistmine, et neid keegi ei aita, paneb isegi heal sotsiaalsel järjel oleva kodaniku kahtlema oma turvatunde, tuleviku, heaolu ning ühtlasi ka hetkel võimul oleva valitsuse üle. Kui aga heaolusüsteem on riigis hästi korraldatud ning abivajajad saavad õigeaegselt ja piisavalt toetust, peaks see kindlustunnet pakkuma kõigile.

Erinevate sotsiaalsete probleemide jätkuv aktuaalsus ning rahvastiku vananemine on tõstatanud küsimuse heaoluriigi senise toimimise jätkusuutlikkusest. Leitakse, et suurte sotsiaalkulutustega riigid peavad tegema muudatusi, et kohaneda maailmas toimuvate muutustega jäädes seejuures majanduslikult stabiilseks ilma suuri laene võtmata. Eriti kaheldakse sotsiaaldemokraatliku režiimiga heaoluriigi jätkusuutlikkuses.

Antud töö eesmärk on statistiliste näitajate abil selgitada, kui edukad on olnud sotsiaaldemokraatliku režiimiga riigid viimase kümne aasta jooksul heaoluriigi eesmärkide ja majandusarengu sihtide saavutamisel võrreldes teiste mudelitega. Töös võrreldakse Esping-Anderseni tüpoloogial alusel paika pandud heaolumudelite ehk režiimide statistilisi näitajaid. Vananeva rahvastiku ja tugevneva maksukonkurentsi taustal küsitakse järjest murelikumalt, kas suurte sotsiaalkulutustega heaoluriigid suudavad jätkata samas mahus kulutamist kahjustamata seejuures majandust. Töö eesmärgini jõudmiseks on tõstatud järgmised uurimisülesanded:

- Anda ülevaade heaoluriigi olemusest ja ajaloolisest arengust
- Selgitada erinevaid lähenemisi riikide liigitamiseks heaolumudelitesse
- Tuua välja erinevad sotsiaalsed muutused ja probleemid, mis mõjutavad heaoluriigi toimimist
- Teha järeldusi heaoluriikide toimimisest viimasel kümnendil toetudes statistilistele andmetele ning analüüsida, kas sotsiaaldemokraatliku režiimiga riigid on olnud edukamad sotsiaalsete hüvede pakkumisel seejuures kahjustamata majandust.

Töös on tõstatatud järgmised hüpoteesid:

- Sotsiaaldemokraatlikes riikides on sotsiaalkulutused suurimad
- Suurimate sotsiaalkulutustega mudelis on ka suurim suhtelise vaesuse ja ebavõrdsuse protsentuaalne vähenemine
- Suurimate sotsiaalkulutustega mudelis on kehvimad majanduskasvu ning tööhõive näitajad

Põhiuurimismeetodina kasutatakse statistilist võrdlevat analüüsi. Mudelite analüüsimisel kasutatakse aritmeetilist keskmist, maksimumi, miinimumi ning standardhälvet, Viimane on välja toodud selgitamiseks erinevusi mudelitesiseselt.

Töö on jaotatud kolme peatükki, millest esimeses käsitletakse heaoluriigi arengut, ajalugu, tuuakse välja heaoluriigi mudelid ning neid esindavad riigid, mida käesolevas töös analüüsitakse. Ühtlasi selgitatakse ka esile kerkinud väljakutseid, mis mõjutavad heaoluriikide toimimist. Teises peatükis selgitatakse näitajate valikut, mida viimases peatükis uuritakse. Kolmandas peatükis tuuakse välja valitud riikide näitajate sotsiaalmajanduslikud andmed ning teostatakse mudelite võrdlev analüüs. Analüüs aitab saavutada uurimistöö eesmärgi, milleks on sotsiaaldemokraatliku mudeli võrdlus teiste heaolumudelitega sotsiaalmajanduslike näitajate baasil. Hüpoteeside kontrollimiseks võrreldakse järgmisi näitajaid: riikide sotsiaalkulutuste osakaal sisemajanduse koguproduktist, Gini indeksi ja suhtelise vaesuse määra protsentuaalsed muutused heaoluriigi tegevuse tulemusena (maksud ja ülekanded), majanduskasv ja tööhõivemäär. Peatüki lõpus tehakse järeldused statistiliste näitajate alusel.

Bakalaureusetöös kajastatud riikide statistilised andmed on peamiselt saadud OECD andmebaasist, kuid kasutatud on ka teisi statistilisi allikaid. Uurimise käigus on riigid jaotatud kolme ossa Esping-Anderseni teose "The Three Worlds of Welfare Capitalism" alusel paika pandud tüpoloogias järgi.

1. HEAOLURIIK JA HEAOLUMUDELID

Käesolevas peatükis käsitletakse heaoluriigi ja -mudelite teoreetilist osa. Esiteks tuuakse välja erinevate autorite käsitlused heaoluriigi olemusest ja tähendusest. Teises osas vaadetakse heaoluriigi teket ja kujunemist. Peatüki kolmandas osas võrreldakse heaolumudeleid ning tuuakse välja neid esindavad riigid, mille andmeid töö kolmandas peatükis analüüsitakse. Peatüki lõpetavad erinevad väljakutsed, mis heaoluriigi jätkusuutlikkust ohustada võivad.

1.1. Heaoluriigi olemus

Heaoluriigi olemus on valitsusepoolne miinimumnõuete tagamine rahvale sellistes valdkondades nagu sissetulek, tervis, kindlustunne, haridus ning elamispind. Võtmeks on aga siinkohal asjaolu, et seda ei tee riik mitte heategevusena, vaid rahval on selleks sotsiaalne õigus. Heaoluriigi tuumikprogrammid tagavad inimestele teatud elustandardi ka selliste riskide korral nagu tööõnnetus, haigus, töötus, halvatus, kõrge iga, sissetuleku kaotus haigestumise tõttu ja muud ebaregulaarsed šokid. Kuna heaoluriik pakub majapidamistele stabiilse sissetuleku, on see olnud ka tähtis majanduse stabiliseerija äri tsükli langusfaasis eriti pärast Teist maailmasõda. (Wilensky 2002, 211)

Heaoluriiki kui mõistet defineeritakse autorite poolt erinevalt. Heaoluriik ei ole loodud vaestele, see on loodud kaitsmaks inimesi vaesuse eest. Kui Esping-Andersen (1999, 15) väitis heaoluriigi olevat suurimaks läbimurdeks vähendamaks inimeste majandusliku ebakindlust nende "mitteaktiivsetel" eluaastatel peale II maailmasõda, siis tänapäeval seostub antud mõistega pigem valitsuse struktuurid ja tegevused, mis tagavad või üritavad tagada kõikidele kodanikele üldise heaolu ja kindlustunde. Pierre Pestieau (2006,4) keskendub heaoluriigi defineerimisel selle funktsioonidele. Peale valitsuse programmide, mis vähendavad kodanike sotsiaalseid riske, pakub heaoluriik ka sotsiaalabi ning toetab haridust,

mis viitabki sellele, et heaoluriik ei tegele vaid "mitteaktiivsete" kodanikega. Ka saavad abi vähese sissetulekuga ja nt paljulapselised pered.

Vastupidiselt Esping-Anderseni väitele, et heaoluriik aitas peale II maailmasõda vähendada ebakindlust ja vaesust, leidis Claus Offe (2006, 66-67), et heaoluühiskonna esimesteks funktsioonideks oli tagada rahu demokraatlikes riikides, mis on omakorda viinud konfliktivabama ühiskonna arenguni.

Friedrich von Hayek väidab aga artiklis "The Meaning of the Welfare State", et erinevalt sotsialismist ei ole heaoluriigil otsust tähtsust. Mõiste kehtib pigem kõikide riikide kohta, mis lahendavad riigis asetleidvaid probleeme, mis ei ole seotud korrakaitse ja seadustega. (Hayek 2006, 90)

Agnar Sandmo (1995) kohaselt saab heaoluriiki käsitleda kahest aspektist. Paljud kasutavad mõistet rääkides avaliku sektori osast, mis tegeleb ümberjaotamisega läbi sotsiaalkindlustuse ning nende sotsiaalsete hüvede pakkumise, millel on tugev ümberjaotamise funktsioon nagu haridus ja tervishoid. Veel kasutatakse terminit "heaoluriik" kirjeldamaks laiemas pildis riigi majanduslikke ja sotsiaalseid poliitikaid, mis seavad prioriteediks ebavõrdsuse vähendamist ning indiviidi kaitset sotsiaalsete riskide eest nagu töökoha kaotus või haigestumine.

1.2. Heaoluriigi teke ja areng

Heaoluriigi algust ei saa otseselt seostada kindla sündmuse, aastaarvu või riigiga. Kuigi paljud teaduslikud allikad väidavad heaoluriigi juured pärinevat Saksamaalt aastast 1880, kui sealne peaminister ja välisminister Otto von Bismarck kehtestas lihttöölistele õnnetus-, haigus- ja üheskoos invaliidsus- ning pensionikindlustuse, ei saa siiski mainimata jätta varasemad muudatused riikides, mis olid oma olemuselt sarnased tänapäevaste healusüsteemide mõistega. Hilisemad muudatused tõstmaks sotsiaalkulutusi, aga viitavad juba heaoluriigi suurenemisele, sest selleks ajaks oli antud mõiste juba tähenduse saanud ning levinud. (Cutler, Johnson 2003)

Enne 19. Sajandi teist poolt ei pööranud valitsus vaesuse vähendamisele suurt tähelepanu. Pigem öeldi, et karistamine jäägu valitsuse hooleks ning aitamine kirikutele ning eratoetustele. Esialgu polnud enamus toetusi aga sugugi vaestele suunatud, vaid pigem haridusele, haiglatele. 19 sajandi Taani seisukoht vaesusesse oli aga väga äärmuslik, mille

kohaselt riik peab keelama vaesust, mitte leevendama, mis aga jäeti kirikute hooleks. Saksamaa hakkas aga ühel hetkel kirikuid süüdistama liialt suures toetamises. Siit selgub, et esimesed sammud üldise heaolu paranemiseks ning võrdsustamiseks tegid inimesed ise ilma riigi vahendusega. Kui suur osakaal toetustel oli, ei saa kindlalt määrata, sest väga suure osa moodustasid eratoetused, mille kohta statistika puudub. Hiljem, kui aga valitsus otsustas hakata sekkuma vaesuse leevendamisse, alustati ka arvepidamisega, mis oli sellel ajal küll väga algeline, kuid andis ülevaate abisaajatest ning summadest, mis kulutati vaesuse leevendamiseks. (Lindert 2004a, 40-45)

Inglismaa tegi aga sadu aastaid varem algelisi samme vaesuse leevendamiseks. Aastal 1601 võeti vastu "Vaesuse seaduse akt", mis oli valminud juba 1576. aastal ning mille kohaselt pidi iga kogudus vastutama ning hoolitsema oma vaeste eest. Abivajajad jaotati kolme gruppi ning vastavalt neile ka abi tüüp:

- Jõuetuid vaeseid (vanad ja haiged) pidi majutama vaestemajas;
- jõuliste vaestele pidi antama tööd "parandusmajas" (house of corrections);
- neid, kes keeldusid töötamast, karistati samades parandusmajades. (Barr 1993, 14)

Üldine idee oli lihtne ja arusaadav: vaesed, kes suudavad töötada, saadetakse tööle ning nõrgemate eest hoolitsetakse. Süsteem toimis pea kakssada aastat, kuni see populatsiooni tõusu ja sotsiaalse mobiilsuse surve tagajärjel kokku kukkus. (*Ibid.*)

Rahvaarvu tõus ning aja jooksul toimuvad muudatused polnud aga ainsad probleemid, mis antud "seadusega" kaasnesid. Üheks suurimaks probleemiks oli eristamine, kes tõepoolest vajab abi, sest alati leidub inimesi, kes püüavad kasu lõigata ise seejuures pingutamata. Suureks probleemiks olid hulkurid, kes olid küll võimelised töötama, kuid valisid lihtsama tee ringi rännata ning tegeleda kerjamise või ennustamisega, mis oli sellel ajal keelatud ning mille eest ka karistati. Kuna haiglad keeldusid vastu võtmast patsiente, kes olid nende arvates "ravimatud" siis toetati vaeseid haigeid ja hullumeelseid makstes haiglatele, et nad võtaksid "lootusetud" haiged enda hoole alla. (Miller 2012)

Vana süsteemi kokkuvarisemise tagajärjel koostati 1834. aastal uus ning täiustatud vaeste seaduse akt, mille kohaselt abi hakkas jõudma õigete inimesteni ning jättis vähem võimalusi petturitele. Kui toetuse saaja oli tegelikult võimeline töötama, prooviti tema olukord jätta halvemasse seisu, kui töötaval inimesel. Erinevuse vana ja uue seaduse vahel on

märgatavad: vana seaduse järgi anti töövõimelistele tööd, kuid uus seadus pani aga töötud, kuid võimelised toetuste saajad halba ja ebameeldivasse olukorda. Kuigi tegemist oli üldises pildis karmi seadusega, on ta alustalaks hilisematele sammudele heaoluriigi poole. (Barr 1993, 15-16)

Heaoluriigi sünnimaaks peetakse sageli 1880. aasta Saksamaad, kuid mõiste tuli poliitilisse sõnavarasse alles I ja II maailmasõja vahel. Aastaks 1925 kattis sotsiaalkindlustussüsteem kaks kolmandikku Saksamaa lihttööstust ning põhimõte levis paljudesse sellel ajal arenenud riikidesse. (Cutler, Johnson 2003, 89)

1.3. Heaolumudelid: erinevad lähenemised heaoluriigile

Heaoluriigi ulatus ning toimimine on riigiti erinev. Avaliku sektori panus sotsiaalelu edendamisel, vaesuse ning ebavõrdsuse vähendamisel on samuti riikides erinev. Gøsta Esping-Andersen (1990) on kokku võtnud riikide iseärasused ning jaganud heaoluriigid kolmeks eristades liberaalset, konservatiivset ning sotsiaal-demokraatlikku heaolumudelit.

Liberaalses mudelis, kuhu kuuluvad Esping-Anderseni järgi Ameerika Ühendriigid, Kanada ning Austraalia, domineerivad vajaduspõhine abi, tagasihoidlikud universaalsed ülekanded ning sotsiaalkindlustusplaanid. Toetused katavad pigem madala sissetulekuga töölisklassi ning on tagasihoidlikud. Riik aga edendab turgu nii passiivselt (miinimumi garanteerimisega), kui ka aktiivselt (eraheaolusüsteemide subsideerimisega). Liberaalses heaoluriigis on vaesuse määr kõrge ning rikaste ja vaeste suured erinevused näitavad kõrget ebavõrdsust. Positiivsed väärtused liberaalses mudelis on sotsiaalsed õigused, võrdsed võimalused ning konkurents. Samuti seab liberaalne heaoluriik prioriteediks majanduskasvu (Goodin et al 2000, 88)

Teiseks tüübiks on konservatiivne heaoluriik, mille alla kuuluvad Austria, Prantsusmaa, Saksamaa ja Itaalia. Antud mudelis on tähtsaimal kohal järjepidevus ning stabiilsus. Sotsiaalsed õigused on seotud klassi ja staatusega, mis tähendab, et mudel "toetab" ebavõrdsust ning püüab säilitada traditsioonilist peremudelit - Teie heaolu sõltub Teie panusest. Seejuures aga jäävad sotsiaalkindlustusest välja mittetöötavad naised. Peretoetused julgustavad emadust, aga lasteaiad ning muud päevakeskused ei ole vastavalt vajadustele välja arendatud ning termin "subsideerimine" tähendab, et riik sekkub vaid siis, kui pere ise ei ole enam võimeline oma liikmeid üleval hoidma. Püüdes säilitada traditsioonilist peremudelit,

tekitab konservatiivne heaolumudel aga tugeva soolise ebavõrdsuse ning ebaõigluse erinevate klasside vahel, mille tagajärjel muutuvad rikkad rikkamaks ning vaeste olukord suures osas ei muutu. (Esping-Andersen 1990)

Esping-Anderseni järgi (1990) on kolmandaks heaolumudeli tüübiks sotsiaaldemokraatlik mudel, kuhu kuuluvad Taani, Rootsi, Norra, Holland ning Soome. Antud mudeli nimetus on tulnud lihtsast arusaamast, et sotsiaalreformi suurimaks jõuks on olnud sotsiaalne õiglus. Erinevalt teistest tüüpidest ei tolereeri sotsiaaldemokraatlik mudel dualismi turu ja riigi ning kesk- ja kõrgklassi vahel, kõik on võrdsed riigi ees. Kuigi lihttööd tegeval kodanikul on kasutada enamjaolt samasugused õigused kui kvalifitseeritud tööjõul, siis toetuste suurus sõltub lõpuks ikkagi palganumbrist, sest kõik on teadaolevalt ühtse kindlustussüsteemi all. Selline mudel kujundab aja jooksul kodanike seas teatud solidaarsuse heaoluriigi vastu:

- Kõik saavad kasu;
- Kõik sõltuvad riigist;
- Kõik tunnevad kohustust maksta.

Ka siin väärtustatakse traditsioonilist peremudelit, kuid erinevalt konservatiivsest mudelist, ennetatakse pere "pankrotistumist" ning luuakse soodsad tingimused. Eesmärgiks pole aga panna inimesi üha enam riigist sõltuma, vaid anda piisavalt individuaalset iseseisvust. Siinkohal võtab riik "otseselt" üle kohustuse hoolitseda laste, haigete ja vanade eest, mis annab omakorda naistele võimaluse valida karjäär mitte kodune lastega elustiil. Suured sotsiaalkulutused antud mudelis võivad tuua küll kaasa negatiivseid tagajärgi (tahtlik soov olla töötu ning saada abiraha), kuid positiivne antud mudeli juures on asjaolu, et soodsate tingimuste loomine aitab inimesel kohaneda kiiresti uues olukorras, ühtlasi aitab see töötajal võtta vastu suuremaid riske sisaldavaid kohustusi. Teadmine korralikust toetusest õnnetuse või töö kaotamise korral vähendab inimese riskitundlikkust ning liigutakse tasuvamatele kuid riskantsematele töökohtadele. Ka haigekassa süsteem on oluline kogu riigi tervise ja produktiivsuse arendamiseks. Kui haigestumisel makstav hüvitis on korralik, siis valib kodanik kõige mõistlikuma variandi ning jäädes koju ravib ennast terveks. Hüvitise väikese määra puhul aga jäetakse haigusleht võtmata ning minnakse haigena tööle, mis hiljem võib kaasa tuua oluliselt suuremaid terviseprobleeme. Väidetavalt suured sotsiaalkulutused

sotsiaaldemokraatlikus mudelis on aluseks ka käesoleva töö esimese hüpoteesi püstitamisel, mida kontrollitakse töö kolmandas peatükis.

Esping-Andersen (1990) kasutas riikide jaotamisel lahtikaubastamise ehk dekommodifikatsiooni indeksi, mis näitab inimese mittesõltuvust turutingimustest ehk kui suurel määral on sotsiaalteenused garanteeritud riigi poolt. Indeksi leidmisel kasutas autor vanaduspensionimise- (miinimum- ja baasperioodi suurus, kindlustusperioodi pikkus, kodaniku panus finantseerimisse), tervishoiu- ning töötuskindlustuspoliitikat (toetuse asendusmäär, töösuhete pikkus, toetuse maksmise periood. Tabel 1 toob välja nende kolme valdkonna dekommodifikatsiooni indeksi. Eesmärgiks oli leida üldine lahtikaubastamise indeks iga riigi kohta eraldi ning seejärel on võimalik ka antud riigid paigutada klastritesse.

Tabel 1. Pensioni, tervishoiu ning töötuskindlustuse dekommodifikatsiooni indeks 18 riigis

	Pensionid	Tervishoid	Töötus
Austraalia	5,0	4,0	4,0
Austria	11,9	12,5	6,7
Belgia	15,0	8,8	8,6
Kanada	7,7	6,3	8,0
Taani	15,0	15,0	8,1
Soome	14,0	10,0	5,2
Prantsusmaa	12,0	9,2	6,3
Saksamaa	8,5	11,3	7,9
Iirimaa	6,7	8,3	8,3
Itaalia	9,6	9,4	5,1
Jaapan	10,5	6,8	5,0
Holland	10,8	10,5	11,1
Uus-Meremaa	9,1	4,0	4,0
Norra	14,9	14,0	9,4
Rootsi	17,0	15,0	7,1
Šveits	9,0	12,0	8,8
Inglismaa	8,5	7,7	7,2
Ameerika	7,0	0,0 ^a	7,2
Ühendriigid			

a - Tavalise töötajase jaoks programmi ei eksisteerinud, seega väärtus 0.0

Allikas: Esping-Andersen 1990, 50

Riikide jaotamiseks on aga iga riigi üldine dekommodifikatsiooni indeks eraldi arvutatud kolme olemasoleva indeksi liitmise teel. Kui nt Austraalia kolm indeksit on 5.0, 4.0 ning 4.0, siis riigi üldine indeks on 13.0. Tabel 2 näitab riikide koondtulemusi ning saadud

tulemuste põhjal on eraldatud kolme erineva heaolumudeli esindajad vastavalt dekommodifikatsiooni indeksi suurusele. Kõrge lahtikaubastamise indeksiga riigid esindavad sotsiaaldemokraatlikku mudelit, keskmised konservatiivset ning kõige madalama väärtusega riigid liberaalset mudelit.

Tabel 2. Lahtikaubastamise indeks 18 riigis

	Lahtikaubastamise indeks
Austraalia	13,0
Ameerika Ühendriigid	13,8
Uus-Meremaa	17,1
Kanada	22,0
Iirimaa	23,3
Inglismaa	23,4

Itaalia	24,1
Jaapan	27,1
Prantsusmaa	27,5
Saksamaa	27,7
Soome	29,2
Šveits	29,8

Austria	31,1
Belgia	32,4
Holland	32,4
Taani	38,1
Norra	38,3
Rootsi	39,1

Allikas: Esping-Andersen 1990, 52

Dekommodifikatsiooni indeksi järgi olev jaotus aga ei lange täielikult kokku Esping-Anderseni lõpliku jaotusega. Näiteks on tabeli 2 jaotuse järgi Austria kõrge demokommodifikatsiooniga riik, kuid lõplik jaotus väidab Austria kuuluvat konservatiivsesse heaolumudelisse. Jaotuse aluseks on võetud heaolumudeli tunnused ja iseloomujooned ning riikide kokkulangevus nendega. Esping-Andersen (1990, 74) on välja toonud erinevate heaolumudelite iseloomujooned ning andnud riikidele vastavad hinnangud erinevate

heaolumudelitega kokkulangevusel. Järgnevalt on välja toodud igas mudelis kõrgeima tulemise saanud riigid, mis viitabki riigi kuuluvust vastavasse heaolurežiimi:

- Liberaalne heaolumudel - Austraalia, Kanada, Jaapan, Šveits, Ameerika Ühendriigid
- Konservatiivne heaolumudel - Austria, Belgia, Prantsusmaa, Saksamaa, Itaalia
- Sotsiaaldemokraatlik heaolumudel - Taani, Soome, Holland, Norra, Rootsi

Nagu paljude akadeemiliste teoste puhul, tekitas ka Esping-Anderseni teos palju vastakaid arvamusi ning sellele järgnesid paljud artiklid, kus püüti antud tüüpide jaotust täiendada või väideti, et antud jaotus ei ole õigustatud. Kritiseeriti nende valdkondade vähesust, mida ta klastritesse paigutamisel kasutas - pension, tervishoid ja töötuskindlustus. Sellest hoolimata toetusid paljud järgnevad teosed ning artiklid just tema jaotusele ning lisati ka uusi mudeleid juurde.

Richard M. Titmuss on samuti jaotanud heaoluriigid kolme segmenti, mis oma iseloomu poolest sarnanevad Esping-Anderseni tüpoloogiaga. Eristatakse kolme erinevat sotsiaalpoliitilist heaolumudelit: residuaalne, industriaalne ning ümberjagav. Residuaalse mudeli põhialuseks on indiviidi vajaduste põhjalik rahuldamine erasektori ning perekonna toetuse abil. Riik sekkub ning aitab vaid juhul, kui need "kanalid" kokku kukuvad. Abistamine on aga siinkohal ajutine. Antud süsteem sarnaneb varase Inglismaal vastu võetud vaeste seaduse aktiga. Need, kes olid võimelised töötama, pandi tööle. Antud poliitikaga sarnaneb Esping-Anderseni kolmest mudelist kõige rohkem liberaalne heaolumudel. (Leibfried, Mau 2008, 145-146)

Industriaalne mudel näitab sotsiaalse heaolu programme väärtusliku osana majandusest. Siinkohal sõltub aga indiviidi sotsiaalse heaolu tagamine tehtud teenetest, töö produktiivsusest ning tulemustest. Industriaalne mudelit saab võrdsustada konservatiivse heaoluriigi tüübiga. (Ibid.)

Institutsionaalne ümberjaotav mudel, mille üheks märksõnaks on sotsiaalne võrdsus, näeb sotsiaalset heaolupoliitikat kui tähtsat integreeritud organisatsiooni ühiskonnas. Mudel pakub teenuseid vastavalt indiviidi vajadusele ka turuväliselt ning sarnaneb sotsiaaldemokraatliku heaolumudeliga. (Ibid.)

Eesti sotsiaalpoliitikas näeb mitme mudeli tunnusojooni. Paljude toetuste maksmise mehhanism sarnaneb sotsiaaldemokraatliku mudeliga - sõltumata sissetulekust on nt sünnitoetused kõikidele emadele kättesaadav. Sotsiaalmaksul baseeruv tervishoiu rahastamise süsteem on omane aga konservatiivsele mudelile. Liberaalsele mudelile viitab aga vajaduspõhine peretoetus, mis hakkas kehtima aastal 2013.

1.4. Heaoluriigi ees seisvad väljakutsed

Heaoluriigi areng ning jätkusuutlikkus sõltub, kui tugevalt on sotsiaalsüsteem üles ehitatud. Kuid ka siis, kui heaoluriigi programmid opereerivad täna veel jõudsalt, ei pruugi need samadel põhimõtetel enam 5 aasta pärast toimida. Jätkusuutlikuks arenguks nimetatakse arengut, mis rahuldab tänaste põlvkondade vajadused seadmata ohtu tulevaste põlvkondade huvid. Heaoluriigi jätkusuutlikku arengut mõjutavad aga erinevad väljakutsed, millest peamised on rahvastiku vananemine ning globaliseerumine.

1.4.1. Rahvastiku vananemine

Populatsiooni vananemine on teadaolevalt üheks suureks ning ilmselgeks teguriks sotsiaalsete kulutuste suurenemisel alates aastast 1880. Kui vanade inimeste osakaal on ühiskonnas suur ning neil on hääletamise õigus, on nad kindlasti ka häälekamad ning võimule saab partei, kes toetab rohkem pensionäre (Lindert 2004b, 60)

1950. aastal beebibuumi ajal sündinud inimesed on tänaseks jõudnud või jõudmas pensioniikka. Valitsused peavad tegema otsuseid ja muutusi, et leida lahendust suurematest sotsiaalkulutustest tingitud survest majanduslikule olukorrale. Juba 1975. aastal, juhtiv politoloog väitis heaoluriikide uurimuses: "kui eksisteerib üks võimsamaid heaoluriigi kulutuste allikaid, siis on selleks vanade inimeste osakaal populatsioonist" (Wilensky 1975, 47). Rahvastiku vananemisele viitavad sellised statistilised näitajad nagu oodatav eluiga sünnimomendil, rahvastiku keskmine vanus ning vanadussõltuvusmäär.

Oodatav eluiga on aastate jooksul kogu maailmas tõusnud ning sama trendi ennustatakse ka tulevikuks. Kui aastatel 2005-2010 oli maailma riikide keskmine oodatav eluiga sünnimomendil 67,6 aastat, siis aastaks 2045-2050 ennustatakse oodatavaks elueaks 75,5 aastat. Antud näitaja on loomulikult positiivne ning näitab inimeste paremat hoolitsust

oma tervise eest ning tervisesüsteemide paranemist, kuid heaoluriigile tähendab see teisest küljest suuremaid sotsiaalseid kulutusi. (World Population...(Highlights) 2008, 71)

Ka rahvastiku keskmisele vanusele ennustatakse tulevikus tõusu. 2009. aastal oli kogu maailma rahvastiku keskmine vanus 28,9 aastat. Aastaks 2050 aga ennustatakse rahvastiku keskmiseks vanuseks 38,4 aastat. Pea 10 aastane hüpe on igati märkimisväärne, kui võrrelda 1950. aasta näitajat, milleks oli 24 aastat. Erinevus võrreldes 2009. aastaga on vaid 4,9 aastat. Keskmine vanus aga ei anna laia ülevaadet ning mõju sotsiaalkulutustele, sest see ei näita, kui suur on vanurite osakaal. (World Population...(Highlights)... 2008, 58)

Vanadussõltuvusmäär, mis näitab pensioniealiste osakaalu tööealisest rahvastikust viitab samuti rahvastiku vananemisele nii täna kui ka tulevikus. Siinkohal tuleb aga arvestada, et vanadussõltuvusmäär ei ole ideaalne suhtarv, sest võttes arvesse tööealist elanikkonda, eeldatakse, et kõik indiviidid antud vanusevahemikus töötavad kas täis- või osakoormusega ning tööturult lahkutakse kohe pärast ülempiiri vanusesse jõudes. Reaalsuses aga antud eeldus paika ei pea - õpingute kõrvalt täiskohaga töötavad keskkooliealised noored on ühiskonnas pigem rariteet kui igapäevane nähtus. Hoolimata mõningatest väikestest probleemidest, on vanadussõltuvusmäär hea näitaja selgitamaks demograafilist olukorda riigis. 1950. aastal oli kogu maailma riikides 100 tööealise elaniku kohta 8 pensionäri, 2015. aastal aga 13 ning aastaks 2050 ennustatakse maailmas 25 pensionäri 100 tööealise elaniku kohta. Sellised muutused nõuavad tähelepanu, et heaoluriik saaks jätkata stabiilselt tagamaks rahva heaolu ning turvatunde. (World population prospects...(Volume I) 2008, 774 - 775)

1.4.2. Globaliseerumine

Globaliseerumist ehk suurenevat rahvusvahelist majanduslikku integreerumist peetakse samuti üheks väljakutseks heaoluriigile. Globaliseerumist vaadeldakse kahest aspektist. Positiivne lootustandev aspekt väidab, et globaliseerumine toob endaga kaasa stabiilse majanduskasvu ning vähese tööpuuduse täna ja tulevikus. Ettevõtted pääsevad hõlpsamini ligi uutele ja arenevatele turgudele ning tarbijatele pakutakse rohkem kaupu madalamate hindadega. Tehnoloogia osal globaliseerumisel on positiivne efekt vaesuse ja ebavõrdsuse vähendamisel (Heshmati 2004, 17). Globaliseerumise negatiivne pool toob aga kaasa valitsuse väheneva rolli sotsiaalpoliitikas ning vaesuse vähendamine ümberjaotamise teel jääb heaoluriigil saavutamata. Suurenev konkurents odava tööjõuga riikidega avaldab kohalikele tootjatele ja töötajatele survet, mistõttu võidakse täielikult või osaliselt sulgeda

kohalikke ettevõtteid või viia tootmine välismaale. Tehnoloogiline progress ning avatus võivad viia suurte palgasuuruste erinevusteni. Kui valitsused aga jäävad hätta ümberjaotamisega, siis globaliseerumise tagajärjel ei tule heaoluriik toime ühe tähtsama ülesandega, milleks on vaesuse ja ebavõrdsuse vähendamine. Globaliseerumist peetakse aga Euroopa Liidu vanade liikmesriikide elatustaseme tõusu põhjuseks viimase 50 aasta jooksul, mistõttu avatust pooldatakse. (Pestieau 2006, 50-65)

2. VÕRDLEVA ANALÜÜSI MEETOD JA NÄITAJAD

2.1. Meetod

Uurimismeetodina kasutatakse töös statistilist võrdlevat analüüsi. Võrreldakse kolme heaolumudelit. Igas mudelis on esindatud 5 riiki, kokku on vaatluse alla võetud seega 15 riiki. Valitud riigid on jaotatud kolme gruppi vastavalt Esping - Andersen (1990) heaolumudelite jaotusele:

- Liberaalne heaolumudel - Ameerika Ühendriigid, Austraalia, Jaapan, Kanada, Šveits
- Konservatiivne heaolumudel - Austria, Belgia, Itaalia, Prantsusmaa, Saksamaa
- Sotsiaaldemokraatlik heaolumudel - Holland, Norra, Rootsi, Soome, Taani,

Liberaalse ja Sotsiaaldemokraatliku heaolumudeli puhul saab võrrelda ka mudelisiselt Euroopa Liiduga mitteühinenud riikide erinevusi liikmesriikidega. Konservatiivset heaolumudelit esindavad riigid on kõik EL-i liikmesriigid. Uuritav periood on 2003-2012. Samuti on majanduse näitajate puhul võimaluse korral välja toodud aasta 2009, mil maailma tabas majanduslangus, et näha, kui suured on erinevused võrreldes eelnevate aastatega ning kui jõudsalt on tulnud languseperioodist välja järgnevatel aastatel.

Töös võrreldakse eri riikide näitajaid, mudelite keskmisi, maksimume ning miinimume ja tuuakse välja standardhälve. Võrdluse eesmärk on selgitada, kas sotsiaaldemokraatliku režiimiga riigid on olnud edukamad täitmaks heaoluriigile omaseid ülesandeid jäädes seejuures majanduslikult edukaks. Peamiseks otsustuskriteeriumiks on mudelite aritmeetiliste keskmiste võrdlus. Iga näitaja puhul leitakse kaks keskmist: Iga aasta puhul mudeli keskmine, et analüüsida mudeli väärtuse keskmist muutumist aastate jooksul ning iga riigi puhul aastate keskmine. Nii tegutsedes on võimalik iga mudeli puhul välja arvutada aritmeetiline keskmine, mis hõlmab kõiki mudelis olevaid riike ning kõiki uuritavas

perioodis olevaid aastaid ning just selle keskmise väärtus võetakse aluseks mudelite võrdlusele. Aritmeetilise keskmise leidmiseks jagatakse vaadeldavate riikide andmete summa riikide arvuga:

$$\bar{X} = \frac{x_1 + x_2 + \dots + x_n}{n},$$

kus $x_1 - x_n$ tähistavad riikide andmeid ning n riikide arvu.

Ühtlasi leitakse ka mudelitesisene standardhälve, et näha mudelitesiseseid erinevusi ning kui palju andmed mudeli sees erinevad. Standardhälve näitab andmete hajuvust mudelites. Mida suurem on standardhälve, seda suurem on hajuvus ning tähtsusetumaks muutub aritmeetiline keskmine. Standardhälbe valem:

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{X})^2}{n-1}},$$

kus x_i tähistab riikide andmeid ning n riikide arvu.

Mudelitesiseseid erinevusi näitavad ka maksimumid ning miinimumid. Nende abil saab märgata riike, mis on vastuolus mudeli üldiste andmetega ning erinevad oma tulemustega samas mudelis asuvatest riikidest.

Riikide sotsiaalmajanduslike näitajate andmestik on võetud peamiselt Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsiooni - OECD andmebaasist. Andmeid on võrreldud ka Eurostat-i andmetega, kuid viimases puuduvad väljaspool Euroopa Liitu asuvad riigid, seega andmete erinevate arvutusmeetodite ning sellest tulenevate erinevuste tõttu on töös eelistatud OECD andmebaasi. OECD andmebaasist puuduolevad andmed on võetud Eurostat-i andmebaasist. Kogumise etapis on leitud enamike riikide ning näitajate vajalikud andmed. Ometi ei olnud võimalik tagada kõikide riikide statistiliste indikaatorite väärtused vajalikel aastatel. Käesolevas töös ei olnud võimalik leida andmeid avalikest netosotsiaalkulutustest Šveitsis, mistõttu on antud riik sotsiaalkulutuste võrdlemisel välja jäetud. Samuti pole veel avaldatud netoandmed kõikides riikides aastal 2012, mistõttu on uurimisperioodi antud näitaja puhul nihutatud aasta võrra varasemaks. Gini indeksi puhul on kõikide valitud riikide andmed kättesaadavad alates 2008st aastast (varasemalt polnud paljudes riikides andmed avaldatud), seega antud näitaja puhul uuritakse andmeid 5 aasta jooksul (2008-2012) ning valimist on andmete puudumise tõttu eemaldatud siinkohal Jaapan. Suhtelise vaesuse määra uurimisel, ei

olnud võimalik leida kõikide riikide andmeid samuti enne 2008 aastat, mistõttu on ka suhtelise vaesuse puhul uuritavaks perioodiks määratud 2008-2012 ning andmete puudumise tõttu on valimist eemaldatud Jaapan. Tööhõive määra puhul puudusid OECD andmebaasist 2003. aasta Saksamaa ning Šveitsi andmed, mistõttu on puuduolevad andmed asendatud Eurostat andmebaasist saadavalolevate andmetega.

2.2. Sotsiaalmajanduslikud näitajad

Käesolevas töös on vaatluse all 5 näitajat:

- 1) Sotsiaalkulutuste osakaal (% SKP-st)
- 2) Gini indeksi vähenemine (%)
- 3) Suhtelise vaesuse määra vähenemine (%)
- 4) SKP reaalkasv (%)
- 5) Tööhõive määr (%)

Esimesed kolm näitajat selgitavad heoluriigi panust ja tulemuslikkust sotsiaalsektoris ning viimased kaks majanduslikku olukorda. Gini indeksi ning suhtelise vaesuse määra vaatlusel on paremaks võrdluseks uuritud ka tulemusi enne ja pärast tuluülekandeid ning makse ning tuuakse välja protsentuaalne muutus, et selgitada paremini ning võrrelda riikide panust ümberjaotamise. Maksude ja ülekannete eesmärgiks on vaesuse ja ebavõrdsuse vähendamine, seega mida suuremal määral need riikidel vähenevad, seda edukam on olnud heoluriik. Samas muretsetakse, et massiivne ümberjaotamine võib negatiivselt mõjuda majanduskasvule ning tööhõivele, sest toetuste olemasolu võib vähendada inimeste hulgas huvi töötada.

2.2.1. Sotsiaalkulutuste osakaal sisemajanduse koguproduktist

Sotsiaalkulutused moodustavad suure osa avaliku sektori tehtavatest kulutustest ning riikide heolu võrdlusel vaadeldakse alati ka sotsiaalkulutusi. Töös on kasutatud ühe näitajana avalike sotsiaalkulutuste netosuurst, mida mõõdetakse osakaaluna SKP-st. Antud näitaja mõõdab riikide avaliku sektori kulutusi sotsiaalkaitseks, milleks võivad olla pensionid,

tervishoid, töövõimetus, rahalised hüvitised või mitterahalised kaubad, maksusoodustused ja teenused, mida osutatakse abivajajatele. Sotsiaalkulutustest võtavad suurima osa enda alla pensionid ja tervishoid, mis tähendab, et vanurite arv riigis mõjutab sotsiaalkulutuste suurust. Käesolevas bakalaureusetöös on kasutatud maksudejärgseid avalikke kulutusi, et näidata tegelikke heaoluriigi kulutusi sotsiaalelu parandamiseks. Osades riikides on hüvitised enam maksustatud kui teistes ning netokulutuste puhul on arvesse võetud maksusüsteemi, mis annab parema võimaluse õiglaste järelduste tegemiseks. Sotsiaalkulutuste andmeid analüüsid kontrollitakse ka esimest hüpoteesi - kas sotsiaaldemokraatliku režiimiga riikides on sotsiaalkulutused suurimad.

2.2.2. Gini koefitsient kui ebavõrdsuse näitaja

Heaoluriigi tulemuslikkuse üks näitajaid on ebavõrdsuse vähenemine. Ühiskonna liikmete tulude jaotuse võrdsust/ebavõrdsust mõõdetakse kõige sagedamini Gini kordaja ehk Gini koefitsiendi abil. Maksude- ja ülekannete järgne indeks näitab, kui hästi on riik korraldanud maksusüsteemi ja erinevaid toetusi ning ülekandeid, et vähendada riigis ebavõrdsust, mis on üks heaoluriigile omaseid ülesandeid.

Tihti üldistatakse, et Gini koefitsient on kõrgema elukvaliteediga riikides väiksem, kuid see ei tähenda, et väikese indeksi korral on riigis kõrge elukvaliteet, sest jõukamate sissetulek ei pruugi erineda suurel määral vaese rahvastiku osast - rikkad on vaesed ning vaesed on vaesed. Sellisel juhul on Gini indeks väike, kuid elukvaliteet ei ole seejuures kõrge. Ka kõrge sotsiaalkulutuste määr ei pruugi tähendada madalat ebavõrdsust ja vaesust. Siinkohal saab näiteks tuua Kreeka aastatel 2009 ja 2011. OECD andmete kohaselt kasvas avalike brutosotsiaalkulutuste osakaal aastal 2011 võrreldes aastaga 2009 (24,38%-lt 25,7%-ni), kuid samas ajavahemikus on Gini koefitsient samuti suurenenud (0,331-lt 0,337-ni).

Käesolevas töös on välja toodud nii bruto- kui netosissetuleku alusel arvatud Gini koefitsient, et näidata, kui efektiivselt vähendab riik ebavõrdsust maksude ja ülekannete abil. Gini koefitsiendi andmed on töös toodud skaalal 0-1, kus 0 näitab perfektselt võrdset jaotust ning 1 täielikku ebavõrdsust. Gini indeks on aastatel 2008 ja 2010 arvatud vana meetodi järgi ning aastal 2012 on väljatoodud indeks arvatud uue meetodi järgi - majapidamistele tehtavaid ülekandeid on detailsemalt arvesse võetud, ühtlasi on korrigeeritud ka majapidamiste sissetuleku definitsiooni, sealhulgas omatarbeks toodetud kaupade maksumus

kui füüsilisest isikust ettevõtja tulu osa. Muutused enne ja pärast makse ning ülekandeid kajastatakse töös protsentides.

2.2.3. Suhtelise vaesuse määr

Suhteliselt vaesed või sotsiaalselt tõrjutud inimesed on globaliseeruvast maailmast siiani problemaatiline teema, ohustades nii arengumaid kui ka kõrge elatustasemega riike. Suhtelises vaesuses elavad inimesed kannatavad materiaalse puuduse all, mis puudutab nii majanduslikku toimetulekut kui elamistingimusi. Eurostati definitsiooni kohaselt (Severely...2015) loetakse materiaalse puuduse all kannatavaks inimest, kes puutub kokku vähemalt nelja ilmajäetuse näitajaga üheksast:

- Üüri- või kommunaalkulude tasumine,
- Kodu soojas hoidmine,
- Ettenägematute kulude maksmine,
- Liha, kala või samaväärsete valkude söömine igal teisel päeval,
- Nädalane puhkus kodust eemal,
- Auto,
- Pesumasin,
- Värviteleviisor,
- Telefon.

Eurostati andmetel elas Euroopa Liidus 2010. aastal suhtelises vaesuses ja sotsiaalses tõrjutuses kokkuvõetuna kogurahvastikust 23,7%. 2013. aastaks on näitaja tõusnud 24,5%-ni, mis viitab kehvale heaoluriigi toimimisele.

Ühe olulise indikaatorina määramaks heaoluriigi tulemuslikkust sotsiaalkulutuste tegemisel on suhtelise vaesuse määr, mis näitab nende isikute osatähtsust, kelle ekvivalentnetosissetulek on suhtelise vaesuse piirist madalam. Ekvivalentissetuleku arvutamiseks leitakse leibkonna netosissetulek ning jagatakse leibkonnaliikmete tarbimiskaalude summaga. Esimese täiskasvanud liikme tarbimiskaal on 1, iga järgmise täiskasvanu oma 0,5 ning ülalpeetaval lapsel 0,3. Suhtelise vaesuse piir on 60% leibkonnaliikmete aasta ekvivalentnetosissetuleku mediaanist. (Statistikaamet 2015)

Ka suhtelise vaesuse määra andmed tuuakse välja enne ja pärast makse ning ülekandeid näitamaks riigi tulemuslikkust vaesuse vähendamisel. Andmed on välja toodud sarnaselt Gini indeksile - 2008. ja 2010. aastal on määr arvutatud vana ning 2012 uue meetodi järgi. Uurides Gini indeksi ning suhtelise vaesuse näitajaid, saab kontrollida teist hüpoteesi: suurimate sotsiaalkulutustega mudelis on ka suurim suhtelise vaesuse ja ebavõrdsuse protsentuaalne vähenemine peale makse ja ülekandeid.

2.2.4. SKP reaalkasv

Majanduskasv näitab reaaltulu (reaalse SKP) suurenemist ühe elaniku kohta. Paljudes riikides on stabiilne majanduskasv on peamisi majanduspoliitilisi eesmärke. SKP ehk sisemajanduse koguprodukt on kõikide majanduses toimuvate tehingute summa, mida saab arvutada kolmel viisil: tootmise-, tarbimise- ja sissetulekute meetodil.

Esimene meetod leiab lisandväärtuse läbi tootjate tegevuse. Arvutuskäigus leitakse tegevusalade toodangu ning selle toodangu tootmiseks vajaliku vahetarbimise vahe. Avaliku sektori toodanguna lisatakse eelnevale ka avalikele teenustele tehtud kulutused - ka haiglatele ja koolidele tehtud kulutused loetakse toodanguks. Tarbimismeetodi kohaselt hinnatakse majanduse tarbimise poolt. SKP leitakse residentidest kodumajapidamiste, valitsemissektori ja kasumitaotluseta institutsioonide lõpptarbimiskulutuste, investeeringute, varude muutuste ning kaupade ja teenuste netoeksporti summana. Netoeksport on näitaja, mille puhul on ekspordist lahutatud kaupade ja teenuste import. Sissetulekute meetodi järgi leitakse sisemajanduse koguprodukt palkade, sotsiaalmaksude, põhivara kulumi, tootmis- ja impordimaksude ning ettevõtlusest teenitud kasumi pealt. (Mertsina 2006)

Reaalse majanduskasvu andmete arvutamisel on aluseks püsivhinnad, et kõrvaldada hinnamuutuste mõju. Käesolevas töös kajastavad SKP reaalkasvu andmed tootmismeetodil arvutatud sisemajanduse koguprodukti, mida on võrreldud eelneva aasta SKP-ga, et tuua välja protsentuaalne muutus uuritavaal aastal.

2.2.5. Tööhõive määr

Töoga hõivatute osakaalu kogu tööealisest elanikkonnast ehk millise ulatuseni kasutatakse ära saadavalolevat tööjõudu, näitab tööhõive määr. Tööhõive määra arvutamiseks

jagatakse tööga hõivatute inimeste arv tööealise elanikkonnaga ning leitakse protsentuaalne osakaal. OECD definitsiooni järgi loetakse tööealisteks elanikeks kodanikke vanuses 15-64. Valitsuse majanduspoliitika eesmärk on erasektori toetamine, sest erasektor aitab kaasa majanduskasvule luues uusi töökohti ning sellega koos lisandväärtust (Kallas 2000). Juba sõjaeelsed reformimeelsed kirjanikud ennustasid, et täishõive koos heaoluriigi poliitikaga toob endaga kaasa inimliku ja produktiivse kapitalismi. (Esping-Andersen 1990)

Majandusliku olukorra ja tööturu hindamiseks on töötuse määra asemel valitud käesolevas töös indikaatoriks tööhõive määr. Majanduspoliitika üheks eesmärgiks on täishõive saavutamine. Mida rohkem inimesi on tööga hõivatud, seda suurem on ka majanduse üldine produktiivsus ning inimestel parem finantsiline olukord. Ühtlasi väheneb riigi ümberjaotamise kui heaoluriigi ülesande koormus suurema tööhõive korral. (Goodin et al 2000, 130-131)

Uurides SKP reaalkasvu ning tööhõive määra näitajad, saab kontrollida kolmandat ja ühtlasi viimast püstitatud hüpoteesi: suurimate sotsiaalkulutustega mudelis on kehvimad majanduskasvu ning tööhõive näitajad.

3. VÕRDLEVA ANALÜÜSI TULEMUSED JA JÄRELDUSED

Käesolevas peatükis tuuakse välja eelpool käsitletud viie näitaja andmed valitud riikides ning neile tuginedes tehakse analüüs ja järeldused. 15 riiki on paigutatud mudelitesse Esping-Anderseni (1990) tüpoloogial alusel, kes jagas riigid kolmeks: liberaalseks, konservatiivseks ning sotsiaaldemokraatlikuks. Analüüsi käigus on leitud iga mudeli aritmeetiline keskmine, maksimum, miinimum ning standardhälve. Peatüki esimeses alaosas on vaatluse all sotsiaalkaitse näitajad, milleks on sotsiaalkulutuste osakaal, Gini indeks ning suhtelise vaesuse määr. Peatüki teine alaosa toob välja majandusliku arengu näitajad: SKP reaalkasvu ning tööhõive määra. Peatüki lõpetab kõikide näitajate kokkuvõttev analüüs. Käesolevas peatükis kontrollitakse ka kõiki kolme püstitatud hüpoteesi.

3.1. Sotsiaalkaitse näitajad

Jälgimaks heaoluriigi tulemuslikkust oma ülesannete täitmisel on käesolevas töös sotsiaalkaitse arengu uurimiseks indikaatoriteks valitud avalike netosotsiaalkulutuste osakaal sisemajanduse koguproduktist, Gini indeks ning suhtelise vaesuse määr. Viimase kahe vaatlemisel saab teha järeldusi, kuivõrd edukalt on saadud hakkama heaoluriigi peamiste ülesannete täitmisel. Põhinäitaja on Gini indeksi ning vaesuse määra puhul nende vähenemine heaoluriigi tegevuse tulemusel ehk uuritakse nii maksude ja ülekannete eelseid ning järgseid näitajad ja neile tuginedes leitakse protsentuaalne muutus. Mida suurem on vähenemise protsent, seda edukamalt on heaoluriik toiminud oma ülesannete täitmisel.

3.1.1. Sotsiaalkulutuste osakaal SKP-st

Avalike netosotsiaalkulutuste protsentuaalset osakaalu sisemajanduse koguproduktist 14-s valitud riigis näitab tabel 3. Šveitsi netokulutuste andmed puuduvad, olemas on küll brutokulutused, kuid netokulutused selgitavad just heaoluriigi suurust ning panust sotsiaalkaitseks, seega antud riik on siinkohal valimist välja jäetud. Samuti puuduvad

netoandmed kõikides riikides aastal 2012 ning sellest tulenevalt on uurimisperiood nihutatud aasta võrra varasemaks.

Tabel 3. Sotsiaalkulutuste osakaal sisemajanduse koguproduktist aastatel 2001 - 2011 (%)

Riik/Aasta	2001	2003	2005	2007	2009	2011	Aastate keskmine
LIBERAALNE MUDEL							
Ameerika Ühendriigid	15,77	17,02	16,71	16,85	19,67	20,07	17,68
Austraalia	16,10	16,46	15,90	15,98	17,12	17,42	16,50
Jaapan	16,86	17,37	17,88	18,13	21,24	22,31	18,97
Kanada	15,55	15,62	15,50	15,87	18,15	17,10	16,30
Keskmine	16,07	16,62	16,50	16,71	19,05	19,23	17,36
Maksimum	16,86	17,37	17,88	18,13	21,24	22,31	18,97
Miinumum	15,55	15,62	15,50	15,87	17,12	17,10	16,50
Standardhälve	0,57	0,76	1,05	1,04	1,80	2,45	1,28
KONSERVATIIVNE MUDEL							
Austria	21,13	21,95	21,81	21,26	23,58	22,84	22,10
Belgia	21,64	22,38	22,18	22,13	25,43	25,70	23,24
Itaalia	20,04	20,88	21,23	21,00	24,05	23,64	21,81
Prantsusmaa	25,50	26,57	26,63	25,80	28,48	27,95	26,82
Saksamaa	24,84	25,87	25,22	22,95	25,21	23,66	24,63
Keskmine	22,63	23,53	23,41	22,63	25,35	24,76	23,72
Maksimum	25,50	26,57	26,63	25,80	28,48	27,95	26,82
Miinumum	20,04	20,88	21,23	21,00	23,58	22,84	21,81
Standardhälve	2,40	2,53	2,37	1,93	1,91	2,07	2,20
SOTSIAALDEMOKRAATLIK MUDEL							
Holland	17,09	18,13	18,65	18,83	20,38	20,66	18,96
Norra	17,38	19,59	17,26	16,37	18,86	18,07	17,92
Rootsi	22,58	23,39	22,59	21,65	23,85	22,49	22,76
Soome	18,00	19,23	19,52	18,70	22,75	22,57	20,13
Taani	19,90	21,01	20,70	20,12	23,40	23,40	21,42
Keskmine	18,99	20,27	19,74	19,13	21,85	21,44	20,24
Maksimum	22,58	23,39	22,59	21,65	23,85	23,40	22,76
Miinumum	17,09	18,13	17,26	16,37	18,86	18,07	17,92
Standardhälve	2,29	2,03	2,03	1,95	2,14	2,13	2,09

Allikas: (OECD, Social... 2015), aritmeetiline keskmine, maksimum, miinumum ja standardhälve on autori arvutatud

Mudelitesiseselt kõiguvad liberaalsete riikide väärtused kõige vähem ning kõige rohkem konservatiivse mudeliga riikidel, kus silma paistab suurte sotsiaalkulutustega

Prantsusmaa - tulemused on keskmisest märgatavalt suuremad. Sotsiaaldemokraatlikes riikides on tulemused oodatust madalamad ehkki Rootsi andmed vastasid ootustele.

Siinkohal peab tagasi lükkama hüpoteesi, et sotsiaaldemokraatlikes riikides on sotsiaalkulutused suurimad, sest ülaloodud andmete ning mudelite aritmeetilise keskmise järgi on suurimad sotsiaalkulutused konservatiivse mudeliga riikidel. Kuigi antud mudelis on ka hajuvus suurim, ületavad aastate lõikes riigid siiski 20 piiri, mida ei saa aga väita sotsiaaldemokraatlike riikide andmete põhjal. Hollandi ja Norra sotsiaalkulutused, mis on vähimad oma mudelis, jäävad alla ka konservatiivse mudeli miinimumsuurustele kõikidel antud aastatel. Liberaalsed riigid on vähimate sotsiaalsete kulutustega, mis vastab liberaalse heaolumudeli tunnustele.

Jaapanis, mis ei kuulu Euroopa Liidu riikide hulka, on aga sotsiaalkulutustel üllatavalt suur osakaal SKP-st, võttes arvesse, et tegemist on liberaalse heaoluriigiga. Norras on aga seevastu sotsiaalkulutustel üllatavalt väike osakaal, mis viib ka sotsiaaldemokraatlike riikide keskmist tulemust alla.

Aastate lõikes on aga peaaegu kõikides riikides (va Saksamaa ja Rootsi) sotsiaalkulutused tõusnud, kui vaatluse alla võtta aasta 2001 ning 2011, mis näitab heaoluriigi suurenemist. Sotsiaalkulutuste andmete põhjal aga ei saa teha kindlaid järeldusi heaoluriigi toimimise kohta, pigem saab mudeli edukust hinnata uurides Gini indeksi ja suhtelise vaesuse vähenemist.

3.1.2. Gini indeksi vähenemine

Uurimaks ebavõrdsuse taseme vähenemist heaoluriigi tegevuse tulemusel riikides, on järgnevalt leitud Gini indeksi vähenemine 14-s riigis. Andmete olemasolust tulenevalt on uuritav periood siinkohal 2008-2012 ning valimist on andmete puudumise tõttu eemaldatud Jaapan. Heaoluriigi tulemuslikkuse võrdluseks on uuritud nii maksude ja ülekannete eelset, kui ka -järgset näitajat (vt. lisa 1). Tabel 4. toob välja juba eelnevalt lisa 1. leitud näitajatele toetudes ebavõrdsuse protsentuaalse muutuse riikides. Samuti on leitud vähenemise keskmised, maksimumid, miinimumid ning standardhälbed. Kanada andmed on puudulikud aastal 2012, mistõttu Kanada aastate keskmist protsentuaalset muutust arvutades on arvesse võetud vaid aastaid 2008 ja 2010 ning mudeli keskmise arvutamisel aastal 2012 on arvesse võetud Ameerika Ühendriigid, Austraalia ja Šveits. Šveitsi kohta puuduvad andmed aastal 2008, mistõttu Šveitsi aastate keskmist protsentuaalset muutust arvutades on arvesse võetud

aastad 2010 ja 2012 ning mudeli protsentuaalset muutust arvutades on arvesse võetud Ameerika Ühendriigid, Austraalia ja Kanada.

Tabel 4. Gini indeksi vähenemine heaoluriigi tegevuse tulemusel aastatel 2008-2012 (%)

Riik/Aasta	2008	2010	2012	Aastate keskmine
LIBERAALNE MUDEL				
Ameerika Ühendriigid	22,22	23,85	23,98	23,35
Austraalia	28,21	28,78	29,59	28,86
Kanada	26,71	28,64	...	27,67
Šveits	...	20,32	22,55	21,44
Keskmine	25,71	25,40	25,37	25,33
Maksimum	28,21	28,78	29,59	28,86
Miinumum	22,22	20,32	22,55	21,44
Standardhälve	3,11	4,09	3,72	3,64
KONSERVATIIVNE MUDEL				
Austria	43,00	43,78	44,24	43,67
Belgia	44,21	45,45	45,08	44,92
Itaalia	35,44	36,69	35,76	35,96
Prantsusmaa	39,34	40,00	40,93	40,09
Saksamaa	41,90	41,87	42,32	42,03
Keskmine	40,78	41,56	41,66	41,33
Maksimum	44,21	45,45	45,08	44,92
Miinumum	35,44	36,69	35,76	35,96
Standardhälve	3,49	3,40	3,68	3,52
SOTSIAALDEMOKRAATLIK MUDEL				
Holland	31,41	32,78	30,10	31,43
Norra	39,02	41,13	38,29	39,48
Rootsi	39,20	39,00	36,43	38,21
Soome	43,28	45,36	46,72	45,12
Taani	40,25	41,26	42,89	41,47
Keskmine	38,63	39,91	38,89	39,14
Maksimum	43,28	45,36	46,72	45,12
Miinumum	31,41	32,78	30,10	31,43
Standardhälve	4,38	4,60	6,34	5,11

Allikas: Lisa 1. Autori arvutatud
... Andmed puuduvad

Standardhälve on nii sotsiaalkulutuste kui ka Gini indeksi muutuse puhul vähim konservatiivses mudelis, mis viitab mudelis olevate riikide sarnasusele, kuigi Itaalia erineb küllaltki suurel määral samasse mudelisse kuuluvatest riikidest. Suurim kõikumine toimub

aga sotsiaaldemokraatlikes riikides. Sotsiaaldemokraatliku riigina on Hollandi maksude ja ülekannete eelne ja -järgne Gini indeksi muutuse protsent väike võrreldes nii teiste riikidega kui mudeli üldise keskmisega. Konservatiivse mudeliga riikide tulemused on üsna samaväärsed välja arvatud Itaalia muutuse protsent, mis on märgatavalt madalam mudelis olevatest riikidest kui ka üldisest keskmisest.

Konservatiivne mudel paistab ka siinkohal välja parimate tulemustega, mis tähendab, et Gini indeks on protsentuaalselt suurimal määral vähenenud just konservatiivsetes riikides. Sotsiaaldemokraatliku režiimiga riigid on aga ligilähedase keskmise tulemusega samuti silmapaistvad, mis on ka sotsiaaldemokraatliku mudeli puhul eeldatud. Liberaalse mudeli keskmine tulemus on aga väga suurel määral kahe teise mudeli keskmisest väärtusest madalam. Esping - Anderseni väide, et liberaalsetes riikides on erinevused vaeste ja rikaste vahel suured, leiab viidates lisa.1 maksude- ja ülekannete järgsetele andmetele kinnitust. Sotsiaaldemokraatlike riikide maksujärgsed tulemused aastal 2012 jäävad kõik vahemikku 0,2-0,3, mis on teiste mudelitega võrreldes parim tulemus.

Euroopa Liitu mittekuuluvate riikidena, näitavad liberaalse režiimiga Austraalia ja Kanada väga tugevaid tulemusi. Austraalia aastate keskmine muutus on ühtlasi ka mudeli parim tulemus. Ameerika Ühendriikide tulemused jäävad aga küllaltki tagasihoidlikuks. Norra jääb oma tulemustega küll mudelisiseselt Euroopa Liitu kuuluvale Soomele alla, kuid ületab nii Hollandit kui ka Rootsit.

Kui võrrelda aastat 2012 aastaga 2008, on enamus riikides protsentuaalne muutus suurenenud (välja arvatud Holland, Norra, Rootsi), mis näitab riikide arengut positiivses suunas. Kui aga toetuda Lisas 1. toodud andmetele ning võtta vaatluse alla maksude- ja ülekannete järgsed andmed, siis on Gini indeks vähenenud aastatel 2008-2012 vaid Austraalias, Austrias, Hollandis ja Soomes.

3.1.3. Suhtelise vaesuse määra vähenemine

Uurimaks suhtelise vaesuse määra vähenemist heaoluriigi tegevuse tulemusel, on käesolevas töös analüüsitud maksude ja ülekannete eelseid ning -järgseid näitajaid 14-s riigis. Andmete olemasolust tulenevalt on uuritav periood siinkohal samuti 2008-2012 ning andmete puudumise tõttu on valimist eemaldatud Jaapan. Tabel 5. toob välja juba eelnevalt lisas 2. leitud näitajatele toetudes suhtelise vaesuse protsentuaalse muutuse riikides ning keskmised, maksimumid, miinimumid ja standardhälbed.

Tabel 5. Suhtelise vaesuse määra vähenemine heoluriigi tegevuse tulemusel aastatel 2008 - 2012 (%)

Riik/Aasta	2008	2010	2012	Aastate keskmine
LIBERAALNE MUDEL				
Ameerika Ühendriigid	23,03	26,44	26,79	25,42
Austraalia	31,55	30,32	31,02	30,96
Kanada	34,35	35,53	...	34,94
Šveits	...	10,00	10,80	10,40
Keskmine	29,64	25,57	22,87	25,43
Maksimum	34,35	35,53	31,02	34,94
Miinumum	23,03	10,00	10,80	10,40
Standardhälve	5,90	11,03	10,67	9,20
KONSERVATIIVNE MUDEL				
Austria	56,07	58,79	57,46	57,44
Belgia	51,50	50,70	48,60	50,26
Itaalia	44,71	45,08	47,96	45,91
Prantsusmaa	64,10	63,64	64,69	64,14
Saksamaa	59,03	57,02	59,60	58,55
Keskmine	55,08	55,05	55,66	55,26
Maksimum	64,10	63,64	64,69	64,14
Miinumum	44,71	45,08	47,96	45,91
Standardhälve	7,39	7,24	7,24	7,29
SOTSIAALDEMOKRAATLIK MUDEL				
Holland	53,76	54,64	50,36	52,92
Norra	51,46	55,48	49,26	52,07
Rootsi	44,59	43,51	41,24	43,11
Soome	52,42	58,06	61,76	57,41
Taani	43,03	51,11	54,61	49,59
Keskmine	49,05	52,56	51,45	51,02
Maksimum	53,76	58,06	61,76	57,41
Miinumum	43,03	43,51	41,24	43,11
Standardhälve	4,89	5,64	7,52	6,02

Allikas: Lisa 2. Autori arvatud
 ...Andmed puuduvad

Vähenemise protsentuaalne suurus hajub keskmiselt kõige vähem sotsiaaldemokraatlikus mudelis. Rootsi erineb ülejäänud mudelis olevatest riikidest suurel määral väikese muutuse protsendiga. Rootsi maksude- ja ülekannete järgne vaesuse määr on kõigi kolme aasta puhul kõrgeim sotsiaaldemokraatlike riikide seas (vt. Lisa 2.). Kõige suurem hajuvus toimub aga liberaalses mudelis, kus Šveitsi vaesuse määra protsentuaalne

vähenevamine on minimaalne nii liberaalsete riikide kui ka kõikide teiste võrreldavate riikide seas. Lisas 2. toodud andmed aga viitavad asjaolule, et Šveitsi maksude ja ülekannete eelne vaesuse määr on kõigist riikidest madalaim nii 2010 kui ka 2012 aastal, mis on vähese muutuse põhjuseks.

Sarnaselt Gini indeksi vähenemise tulemustele on ka vaesuse määra aastate keskmine vähenemise protsent suurim konservatiivses mudelis. Soomel on suurim aastate keskmine protsentuaalne vähenemine sotsiaaldemokraatlike riikide seas, kuid teiste riikide muutused hoiavad mudeli keskmist madalana. Ühtlasi ei ületa Soome aastate keskmine protsentuaalne muutus konservatiivsete režiimiga riikidest Austriat, Prantsusmaad ning Saksamaad. Konservatiivsetest riikides on vähima tulemusena Itaalia, kuid Itaalia aastate keskmine muutus ületab kõikide liberaalsete riikide aastate keskmisi tulemusi ning ületades sotsiaaldemokraatlikest riikidest ka Rootsi. Prantsusmaa vaesuse määra vähenemine on siinkohal suurim võrreldes nii konservatiivse mudeli riikide kui ka kõikide teiste riikidega. Lisa 2. toodud andmete põhjal on näha, et Prantsusmaa maksude- ja ülekannete eelne vaesuse määr on suurim 2008-2012 aastatel ning maksude- ja ülekannete järgne määr vähim aastatel 2008 ja 2010, mis viitab Prantsusmaa heaoluriigi edukusele vaesuse vähendamisel. Ka siinkohal on liberaalse mudeli vaesuse aastate keskmine vähenemise protsent vähim võrreldes teiste mudelitega.

Kanada kui Euroopa Liidu välise riigi vaesuse vähenemine on liberaalses mudelis suurim, jäädes siiski alla nii konservatiivse kui ka sotsiaaldemokraatliku mudeli riikidele. Sotsiaaldemokraatliku režiimiga Norra tulemused kui Euroopa Liidu liikmesriikide hulka mittekuuluva riigina, on küllaltki tagasihoidlikud võrreldes sotsiaaldemokraatliku ja konservatiivse režiimiga riikidega - aastate keskmine ületab küll liberaalseid riike, kuid jääb alla Hollandile, Soomele ning konservatiivsetele riikidele, va Itaalia. Sarnaselt Gini indeksi tabeli tulemustele, ei ole märkimisväärsed tulemusi Euroopa Liidu välistel riikidel ka suhtelise vaesuse määra vähenemisel.

Aastate lõikes on näha vaesuse vähenemise määra protsentuaalset tõusutrendi. Võrreldes aastat 2012 aastaga 2008, on vaesuse vähenemise protsent suurenenud pooltel riikidest - Ameerika Ühendriikides, Austrias, Itaalias, Prantsusmaal, Saksamaal, Soomes ja Taanis. Lisas 2. toodud andmed aga näitavad, et maksude- ja ülekannete järgne vaesuse määr on vähenenud aastal 2012 (võrreldes aastaga 2008) vaid Austraalias, Austrias, Soomes ja

Taanis. Belgias ja Hollandis on aga maksude- ja ülekannete järgne vaesuse määr aastate lõikes suurenenud.

Toetudes nii Gini indeksi kui suhtelise vaesuse määra andmetele, saab vastu võtta hüpoteesi, mis väitis suurimate sotsiaalkulutustega mudeli olevat edukaim ka suhtelise vaesuse määra ning Gini indeksi vähendamisel. Konservatiivses mudelis on aastate keskmine sotsiaalkulutuste osakaal suurim ning seejuures on ka Gini indeksi ja suhtelise vaesuse määra aastate keskmine vähenemise protsent suurim konservatiivse heaolurežiimiga mudelis.

3.2. Majandusarengu näitajad

Uurimaks riikide majanduslikku arengut on bakalaureusetöös indikaatoriteks valitud SKP reaalkasv ning tööhõive määr. SKP reaalkasvu puhul on tootmismeetodil arvatud sisemajanduse koguprodukti väärtust võrreldud iga aasta puhul eelneva aasta andmetega. OECD andmebaas kajastab juba välja arvatud kasvuprotsenti, mis on käesolevas töös ka välja toodud. SKP positiivne kasv tähendab riigi jaoks majanduslikku tõusu. Tööhõive määr, mis näitab tööga hõivatud inimeste protsentuaalset osakaalu kogu tööealisest elanikkonnast, on samuti vajalikuks indikaatoriks uurimaks majanduslikku arengut. Riigid püüavad saavutada täishõivet, mis on majanduspoliitika üheks eesmärgiks. Mida suurem on tööhõive määr, seda optimaalsemalt on riigis ära kasutatud ressursid.

3.2.1. SKP reaalkasv

Sisemajanduse koguprodukti reaalkasvu andmeid kajastab tabel 6. Riikide andmed on võetud OECD andmebaasist ning siinkohal on uuritavaks perioodiks 2003-2012. Igal aastal on SKP-d võrreldud eelmise aasta näitajaga ning on välja toodud kasvuprotsent. Uuritaval perioodil on välja toodud ka 2009. aasta andmed, mil haripunkti saavutas ülemaailmne majanduskriis.

Tabel 6. SKP reaalkasv aastatel 2003-2012 (%)

Riik/Aasta	2003	2005	2007	2009	2010	2012	Aastate keskmine
LIBERAALNE MUDEL							
Ameerika Ühendriigid	2,81	3,35	1,78	-2,78	2,53	2,32	1,67
Austraalia	3,01	3,24	4,52	1,62	2,33	3,67	3,07
Jaapan	1,69	1,30	2,19	-5,53	4,71	1,74	1,02
Kanada	1,93	3,16	2,01	-2,71	3,37	1,92	1,61
Šveits	0,05	3,04	4,14	-2,13	2,95	1,11	1,53
Keskmine	1,90	2,82	2,93	-2,31	3,18	2,15	1,78
Maksimum	3,01	3,35	4,52	1,62	4,71	3,67	3,07
Miinumum	0,05	1,30	1,78	-5,53	2,33	1,11	1,02
Standardhälve	1,18	0,86	1,30	2,56	0,95	0,95	1,30
KONSERVATIIVNE MUDEL							
Austria	0,69	2,16	3,53	-3,66	1,78	1,00	0,92
Belgia	0,89	1,90	2,99	-2,62	2,50	0,09	0,96
Itaalia	0,22	1,13	1,36	-5,50	1,68	-2,82	-0,66
Prantsusmaa	0,81	1,64	2,31	-2,86	1,88	0,21	0,67
Saksamaa	-0,73	0,87	3,39	-5,58	3,94	0,59	0,41
Keskmine	0,38	1,54	2,72	-4,04	2,36	-0,19	0,46
Maksimum	0,89	2,16	3,53	-2,62	3,94	1,00	0,96
Miinumum	-0,73	0,87	1,36	-5,58	1,68	-2,82	-0,66
Standardhälve	0,67	0,53	0,89	1,42	0,94	1,51	1,00
SOTSIAALDEMOKRAATLIK MUDEL							
Holland	0,25	2,41	4,19	-3,29	1,01	-1,60	0,50
Norra	0,92	2,63	2,93	-1,62	0,60	2,75	1,37
Rootsi	2,52	2,81	3,52	-5,08	5,70	0,04	1,59
Soome	1,99	2,78	5,19	-8,27	2,99	-1,43	0,54
Taani	0,39	2,44	0,82	-5,09	1,63	-0,66	-0,08
Keskmine	1,21	2,61	3,33	-4,67	2,39	-0,18	0,78
Maksimum	2,52	2,81	5,19	-1,62	5,70	2,75	1,59
Miinumum	0,25	2,41	0,82	-8,27	0,60	-1,60	-0,08
Standardhälve	1,00	0,19	1,64	2,48	2,06	1,76	1,52

Allikas: (OECD, Economics... 2015), aritmeetiline keskmine, maksimum, miinumum ja standardhälve on autori arvutatud

Kasvuprotsendi andmed hajuvad kõige vähem konservatiivses mudelis, kus aastate keskmised tulemused on küllaltki ligilähedased. Kõige rohkem eristub teistest samas mudelis olevatest riikidest Itaalia, kus aastate keskmine SKP reaalkasv jäi ainsana negatiivseks. Suurim hajumine on sotsiaaldemokraatlikus mudelis, kus Taani aastate keskmine jäi ainsana

negatiivseks võrreldes teiste sotsiaaldemokraatlike riikidega. Liberaalses mudelis on kõikide riikide aastate keskmised kasvuprotsendid jäänud positiivseks.

Suurim aastate keskmine kasvuprotsent on aga erinevalt eelnevatest võrdlusest siinkohal liberaalses mudelis. Austraalia tõstab oluliselt mudeli keskmist, saavutades aastate keskmise maksimumsuuruse liberaalses mudelis ning ületades ka kõiki teisi võrreldavaid riike, kuigi aastal 2010 oli Austraalia kasvuprotsent liberaalses mudelis vähim. Liberaalsele mudelile järgnevad sotsiaaldemokraatlikud riigid ning vähim aastate keskmine kasvuprotsent on konservatiivses mudelis. Sotsiaaldemokraatlikest riikidest on suurima aastate keskmise kasvuprotsendiga Rootsi ning konservatiivses mudelis Belgia.

Austraalia ja Norra kui Euroopa Liidu välised riigid näitavad aga kõrgeid aastate keskmisi tulemusi, saavutades esindava mudeli maksimumväärtuse. Jaapan on aga liberaalses mudelis vähima väärtusega, kuigi aastal 2010 oli Jaapani SKP reaalkasv liberaalsetest riikides suurim, ületades ka 2010. aasta konservatiivseid ning pea kõiki sotsiaaldemokraatlikke riike. Kõik EL'i väliste riikide aastate keskmised tulemus, k.a Jaapan, ületavad aga kõikide konservatiivsete riikide aastate keskmisi väärtuseid, mis näitab EL-i väliste riikide edukust SKP kasvuprotsendi puhul.

Aastate lõikes on mudelites näha sarnast väärtuste muutumist väikeste erisustega - aastani 2007 on tõusutrend, seejärel suurem langus, millele järgneb tõus ning aastal 2012 on näha SKP kasvuprotsendil väikest langust. Ameerika Ühendriikidel algas SKP reaalkasvu langus juba 2007. aastal, mis süvenes 2009. aastaks. Sama trendi on märgata ka Kanada ja Taani puhul. 2009 majanduskriis mõjutas tugevalt kõiki vaadeldavaid riike - pea kõikide riikide SKP kasvuprotsent oli negatiivne. Soome sisemajanduse koguprodukti reaalkasv oli veel 2007 aastal nii sotsiaaldemokraatlikest riikidest teisi mudeleid esindavatest riikidest suurim, kuid aastal 2009 tabas Soomet suurim langus võrreldes nii sotsiaaldemokraatliku mudeli kui teiste riikidega, järgnevad konservatiivse režiimiga Saksamaa ning liberaalse režiimiga Jaapan, mis aga vastupidiselt eelnevale aastale saavutasid mõlemad esindavas mudelis aastal 2010 suurima SKP reaalkasvu protsendi. Vaid Austraalia puhul oli SKP reaalkasv aastal 2009 positiivne.

3.2.2. Tööhõive määr

Tööhõive protsentuaalseid määrasid 15-s riigis aastatel 2003-2012 kajastab tabel 7. Sarnaselt SKP reaalkasvu võrdlustabelile on ka siinkohal on uuritaval perioodil välja toodud

aasta 2009, et näha, kuidas kriisiperiood mõjutas vaadeldavaid riike. Andmed on välja toodud protsentides - tööga hõivatute protsentuaalne osakaal tööealisest rahvastikust.

Tabel 7. Tööhõive määr aastatel 2003-2012 (%)

Riik/Aasta	2003	2005	2007	2009	2010	2012	Aastate keskmine
LIBERAALNE MUDEL							
Ameerika Ühendriigid	71,22	71,53	71,78	67,63	66,69	67,14	69,33
Austraalia	70,01	71,54	72,80	72,05	72,37	72,35	71,85
Jaapan	68,46	69,37	70,91	70,46	70,65	70,59	70,07
Kanada	72,18	72,44	73,50	71,38	71,47	72,05	72,17
Šveits	77,90*	77,20	78,60	79,00	78,60	79,42	78,45
Keskmine	71,95	72,42	73,52	72,10	71,96	72,31	72,38
Maksimum	77,90	77,20	78,60	79,00	78,60	79,42	78,45
Miinumum	68,46	69,37	70,91	67,63	66,69	67,14	69,33
Standardhälve	3,60	2,90	3,01	4,21	4,30	4,48	3,75
KONSERVATIIVNE MUDEL							
Austria	68,95	67,40	69,88	70,33	70,78	71,42	69,79
Belgia	59,60	61,08	62,02	61,60	62,02	61,83	61,36
Itaalia	56,10	57,58	58,58	57,35	56,75	56,63	57,17
Prantsusmaa	64,05	63,75	64,35	64,08	64,00	64,05	64,05
Saksamaa	64,90*	65,45	68,97	70,33	71,10	73,00	68,96
Keskmine	62,72	63,05	64,76	64,74	64,93	65,39	64,26
Maksimum	68,95	67,40	69,88	70,33	71,10	73,00	69,79
Miinumum	56,10	57,58	58,58	57,35	56,75	56,63	57,17
Standardhälve	4,97	3,84	4,74	5,64	6,09	6,81	5,35
SOTSIAALDEMOKRAATLIK MUDEL							
Holland	73,65	73,22	75,97	76,97	74,67	74,35	74,81
Norra	75,50	74,83	76,83	76,42	75,30	75,75	75,77
Rootsi	72,88	72,30	74,17	72,20	72,15	73,78	72,91
Soome	67,70	68,38	70,30	68,72	68,15	69,38	68,77
Taani	75,13	75,90	77,00	75,38	73,35	72,58	74,89
Keskmine	72,97	72,93	74,85	73,94	72,72	73,17	73,43
Maksimum	75,50	75,90	77,00	76,97	75,30	75,75	75,77
Miinumum	67,70	68,38	70,30	68,72	68,15	69,38	68,77
Standardhälve	3,13	2,90	2,78	3,45	2,83	2,40	2,92

Allikas: (OECD, Employment... 2015), aritmeetiline keskmine, maksimum, miinumum ja standardhälve on autori arvutatud

*Allikas: (Eurostat, Population and.. 2015)

Sarnaselt sotsiaalkulutuste osakaalu võrdlustabeliga, on ka siinkohal suurim hajuvus konservatiivses mudelis, kus Itaalia tööhõive määr erineb suurel määral mudelis olevate

riikide tulemustest. Riigi aastate keskmine protsent on madalaim nii konservatiivses mudelis ning jääb alla ka kõikidele võrreldavatele riikidele. Vähim hajuvus on sotsiaaldemokraatlikus mudelis, kus aastate keskmised tulemused on küllaltki ligilähedased, vaid Soome aastate keskmine tööhõive määr ei ületa 70%. Ühtlasi on tööhõivemäär Soomes kõigil vaadeldavatel aastatel vähim teistest mudelis olevatest riikidest

Tööhõive määr on aastate keskmiste andmete kohaselt suurim sotsiaaldemokraatlikus mudelis, kus pea kõik riigid ületavad 70% piiri. Keskmise tulemuse kohaselt järgneb liberaalne mudel, mille puhul on samuti vaid üks riik, mille aastate keskmine tulemus jääb allapoole antud piiri - Ameerika Ühendriigid. Liberaalse režiimiga Šveitsi aastate keskmine tulemus on liberaalse mudeli maksimaalne tulemus ning ületab ka kõiki teisi võrreldavaid riike. Aastal 2009 oli Šveitsi tööhõive määr 79%, mis on ka kogu tabeli parim tulemus. Konservatiivses mudelis jäävad aga kõikide riikide aastate keskmised tulemused allapoole 70% piiri ning antud mudeli tulemus ei ületa ei liberaalse ega sotsiaaldemokraatliku mudeli keskmist tulemust.

Norra, mis ei kuulu Euroopa Liidu liikmesriikide sekka, näitab aga väga kõrget keskmist tööhõive määra, mis on sotsiaaldemokraatlike riikide seas kõrgeim. Vastupidiselt aga Norra positiivsele tulemusele, ei näita aga liberaalsed EL-i välised riigid silmapaistvaid tulemusi ning Ameerika Ühendriikide aastate keskmine tööhõive määr on liberaalses mudelis minimaalne tulemus. Jaapani tööhõive oli minimaalne aastatel 2003-2007 ning Ameerika Ühendriikide tööhõive määr oli minimaalne aastatel 2009-2012.

Uuritava perioodi jooksul on märgata tõusutrendi pea kõikides riikides. Võrreldes aastat 2012 aastaga 2003, on tööhõive määr kasvanud Austraalias, Jaapanis, Šveitsis, Austrias, Belgias, Itaalias, Saksamaal, Hollandis, Norras, Rootsis ja Soomes, mis viitab riikide edukusele tööhõive määra tõstmises. 2009 aasta aga suurt muutust tööhõivemääras ei toonud võrreldes SKP reaalkasvu võrdlustabeliga. Tööhõivemäär muutus aastal 2009 võrreldes aastaga 2007 väga vähesel määral ning langus toimus 11-s riigis. Ainsad riigid, mille tööhõivemäär tõusis aastal 2009 võrreldes aastaga 2007, olid Šveits, Austria, Saksamaa ja Holland.

Võttes kokku SKP reaalkasvu ja tööhõive määra uurimuse tulemused, saab vastu võtta kolmanda püstitatud hüpoteesi: suurimate sotsiaalkulutustega mudelis on kehvimad majanduskasvu ning tööhõive näitajad. Konservatiivses mudelis on suurimad

sotsiaalkulutused, kuid SKP reaalkasvu ning tööhõive määra näitajad jäävad alla nii liberaalsele kui ka sotsiaaldemokraatlikule mudelile.

3.3. Sotsiaalmajanduslike näitajate analüüsi põhijäreldused

Käesolevas bakalaureusetöös uuriti 5 sotsiaalmajanduslikku indikaatorit kirjeldamaks heaolumudelite edukust heaoluriigi ülesannete täitmisel ja majanduse konkurentsivõime säilitamisel. Tabel 8. toob välja mudelite aastate aritmeetilise keskmise tulemuse iga näitaja puhul. Lisaks on ära toodud Gini indeksi ja suhtelise vaesuse maksudejärgsed keskmised näitajad.

Tabel 8. Mudelite sotsiaalmajanduslikud aastate keskmised näitajad

	Liberaalne mudel	Konservatiivne mudel	Sotsiaaldemokraatlik mudel
Sotsiaalkulutuste osakaal	17,36	23,72	20,24
Gini indeksi vähenemine	25,33	41,33	39,14
Vaesuse vähenemine	25,43	55,26	51,02
Gini maksujärgne indeks	0,34	0,29	0,26
Vaesuse maksujärgne määr	20,87	16,09	14,3
Majanduskasv	1,78	0,46	0,78
Tööhõive	72,38	64,26	73,43

Autori koostatud lisa.1, lisa. 2 ning tabelite 3-7 põhjal

Väljatoodud andmete põhjal saab teha järeldusi heaolumudelite edukusest. Hüpotees, et maksude- ja ülekannete järgsed sotsiaalkulutused olid aastatel 2001-2011 suurimad sotsiaaldemokraatlikus mudelis, ei pea paika arvatud aastate keskmise järgi. Tulemused näitavad, et suurimad kulutused on konservatiivsetes riikides, mis tähendab **esimese hüpoteesi tagasilükkamist**. Ühtlasi on konservatiivne mudel kõige edukam ka heaoluriigi ülesannete täitmisel saavutades suurima Gini indeksi ja suhtelise vaesuse määra

protsentuaalse vähenemise, mis tähendab **teise hüpoteesi vastuvõtmist**. Kõigi töö põhiosas võrreldud sotsiaalkaitse näitajate puhul oli heaolumudelite järjestus järgnev: 1) Konservatiivne mudel; 2) Sotsiaaldemokraatlik mudel; 3) Liberaalne mudel.

Konservatiivne mudel on küll edukaim healuriigi ülesannete täitmisel, kuid majanduslike näitajate puhul jääb mudel alla sotsiaaldemokraatlikele ja liberaalsetele riikidele. Väide, et liberaalsed healuriigid seavad prioriteediks majanduskasvu, peab käesolevas töös paika. Samuti saab **vastu võtta kolmanda hüpoteesi**, mille kohaselt on suurimate sotsiaalkulutustega mudelis kehvimad majanduslikud näitajad. SKP reaalkasv oli aastatel 2003-2012 ülekaalukalt suurim liberaalses mudelis. Ühtlasi on võrreldavatest riikidest suurim aastate keskmine SKP reaalkasv liberaalses Austraalias. Tööhõive puhul saavutas suurima aastate keskmise näitaja sotsiaaldemokraatlik mudel, järgnes liberaalne ning vähima tulemuse sai konservatiivne mudel. Ehkki sotsiaaldemokraatliku mudeli aastate keskmine oli võrreldavatest mudelitest suurim, saavutas suurima aastate keskmise tööhõive liberaalne Šveits.

Majanduskriis mõjutas kõikide vaadeldavate riikide SKP reaalkasvu negatiivses suunas. Tööhõive määra puhul aga olid mõjutused väiksemad ning Šveitsis, Austrias, Saksamaal ning Hollandist tõusis määr aastal 2009 võrreldes aastaga 2007.

Võrreldavate riikide ja mudelite puhul on aga enamjaolt märgata liikumist positiivses suunas. Gini indeksi ja vaesuse määra protsentuaalne vähenemine healuriigi tegevuse tulemusel (maksud ja ülekanded) on kasvanud konservatiivses ja sotsiaaldemokraatlikus mudelis aastal 2012 võrreldes aastaga 2008. Vaid liberaalses mudelis on mõlema indikaatori puhul toimunud langus peale 2008. aastat. Kuigi SKP reaalkasvu puhul toimus keskmine tõus aastal 2012 võrreldes aastaga 2003 vaid liberaalses mudelis, siis tööhõive määra puhul tõusid kõikide mudelite keskmised näitajad.

Sotsiaaldemokraatlik mudel näitab küllaltki tugevaid keskmisi tulemusi. Ehkki Gini indeksi ja suhtelise vaesuse protsentuaalse vähenemine jääb alla konservatiivsele mudelile, on keskmised maksudejärgsed näitajad sotsiaaldemokraatlikus mudelis vähimad. Protsentuaalse vähenemise puhul ei ole keskmised tulemused aga märkimisväärselt väiksemad konservatiivse mudeli tulemustest. Majanduskasvu puhul aga ületab sotsiaaldemokraatlik mudel konservatiivse jäädes alla liberaalsele mudelile. Austraalia tugev tulemus tõstab oluliselt liberaalse mudeli aastate keskmist väärtust ületades ka kõiki võrreldavaid riike. Ehkki sotsiaaldemokraatliku mudeli keskmine väärtus ei olnud liberaalsest mudelist parem,

oli Rootsi keskmine majanduskasv liglähedaselt sama Ameerika Ühendriikide ja Kanada majanduskasvuga. Tööhõive näitaja puhul on parima keskmise tulemusega sotsiaaldemokraatlik mudel. Antud tulemustele toetudes võib väita, et sotsiaaldemokraatlik mudel näitab lisaks heaoluriigi tegevuse edukusele tugevaid tulemusi ka majanduslike indikaatorite puhul.

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli analüüsida heaoluriigi mudeleid statistiliste näitajate abil ning selgitada sotsiaaldemokraatliku heaolumudeli sotsiaalmajanduslikku edukust võrreldes teiste mudelitega. Vaadeldavaks ajaperioodiks oli viimane aastakümme. Töö käigus toodi välja erinevate heaolumudelite tüübid ning käsitleti nende edukust võrdleva analüüsi teel.

Töö esimeses osas anti ülevaade heaoluriigi tekkest, arengust ja erinevate autorite heaoluriigi definitsioonidest. Rõhutati, et heaoluriigi tegevuses ei ole tähelepanu all vaid vaesuse ja ebavõrdsuse vähendamine, vaid kindlustunde tagamine kõigile kodanikele. Ühtlasi tutvustati heaoluriigi tüpoloogiaid, millest tuntuim on Esping-Anderseni heaoluriikide jaotus. Esping-Anderseni jaotas riigid vastavalt oma loodud dekommodifikatsiooniindeksile kolmeks: liberaalseks, konservatiivseks ning sotsiaaldemokraatlikuks. Samuti vaadeldi rahvastiku vananemise ja kasvava maksukonkurentsi mõju heaoluriigile.

Teises osas selgitati töö empiirilise uuringu meetodikat ja tutvustati viite töös käsitletud näitajat. Leiti, et avalike sotsiaalkulutuste netoosakaal on parem näitaja kui brutoosakaal, sest see näitab tegelikke heaoluriigi kulutusi. Heaoluriigi edukuse mõõtmiseks peeti kõige sobivamaks kahte näitajat: Gini indeksi protsentuaalset vähenemist ja suhtelise vaesuse protsentuaalset vähenemist heaoluriigi tegevuse (maksude ja ülekannete) tulemusena. Riikide majanduslikku edukust hinnati SKP reaalkasvu ning tööhõive määra andmetele tuginedes.

Töö kolmandas empiirilises osas kontrolliti püstitatud hüpoteese:

- 1) Hüpotees, mis väitis suurimad sotsiaalkulutused olevat sotsiaaldemokraatlikus mudelis, lükati tagasi, sest suurim aastate keskmine sotsiaalkulutuste osakaal oli konservatiivses mudelis;
- 2) Teine hüpotees võeti vastu, mis väitis, et suurimate sotsiaalkulutustega mudelis on ka suurim Gini indeksi ja suhtelise vaesuse protsentuaalne vähenemine

heaoluriigi tegevuse tulemusena, kuna selgus, et need näitajad olid suurimad konservatiivses mudelis;

- 3) Vastu võeti ka kolmas hüpotees, mis väitis suurimate sotsiaalkulutustega mudelis olevat kehvimad majandusnäitajad. Ühtlasi olid ka majanduslikud näitajad konservatiivses mudelis kehvimad

Sotsiaaldemokraatlik mudel ei saavutanud küll vaesuse ja ebavõrdsuse suurimat protsentuaalset vähenemist, kuid edestas liberaalset mudelit jäädes seejuures vähesel määral alla konservatiivsele mudelile. Küll aga on sotsiaaldemokraatliku heaolumudeli maksude- ja ülekannete järgse Gini indeksi ja suhtelise vaesuse määra aastate keskmine väärtus vähim. Sotsiaaldemokraatliku mudeli SKP reaalkasvu ning tööhõive määra keskmised tulemused olid konservatiivsest mudelist paremad. Majanduskasvu puhul ületab ülekaalukalt liberaalne mudel teisi heaolumudeleid. Liberaalse mudeli keskmist tõstab oluliselt Austraalia, samas sotsiaaldemokraatliku mudeli keskmist tõmbavad alla Holland, Taani ja Soome. Rootsi majanduskasv on aga ligilähedane liberaalse režiimiga Ameerika Ühendriikide ja Kanada majanduskasvuga. Töö eesmärgiks oli võrrelda sotsiaaldemokraatliku mudeli saavutusi võrreldes teiste mudelitega. Sotsiaaldemokraatlikud riigid suudavad saavutada madalaimat vaesust ja ebavõrdsust võrreldes konservatiivse ja liberaalse režiimiga riikidega. Aastate keskmine majanduskasv oli suurim liberaalses mudelis, järgnes sotsiaaldemokraatlik mudel, kus oli aastate kõrgeim keskmine tööhõive. Seega võib väita, et sotsiaaldemokraatlik mudel näitab lisaks heaoluriigi edukusele tugevaid tulemusi ka majanduslike indikaatorite puhul.

SUMMARY

COMPARATIVE ANALYSIS OF WELFARE REGIMES BASED ON SOCIOECONOMIC INDICATORS

Mari-Liis Ladvik

The aim of this bachelor thesis was to analyse the welfare models based on socioeconomic indicators and explain the success of the social democratic welfare regime comparing to other regimes. The time period was chosen to be the latest decade.

In the first part of the thesis, an overview of the birth, development and different approaches to the welfare state was given. It was emphasized that decreasing poverty and inequality is not the only focus of the welfare state activities, but to ensure reassurance for all citizens. Esping-Andersen's three types of welfare regimes were introduced. Esping-Andersen divided welfare states in three categories based on decommodification index: liberal, conservative and social democratic welfare state. The impacts of aging population and growing tax competition on welfare state were also looked into.

In the second part, the analysis method of the empirical study was explained and the five indicators used to analyze the welfare regimes were introduced. It was found that public net social spending would be a better indicator than the public spending in general, because this indicator shows the real spendings of the welfare state. The success of the welfare state is measured by two indicators: the percentage decrease of Gini index and poverty as a result of the activities of the welfare state (taxes and transfers). The economic success of the states was measured by the statistical data of GDP real growth and the employment rate.

In the third empirical part of the study, the 3 hypotheses were tested in addition to the comparative study:

1. Hypothesis, that stated the largest social spending to be in the social democratic regime, was rejected, because the highest public net social spending share of GDP was in the conservative regime
2. The second hypothesis was accepted. This stated the regime that has the largest share of social spending will be the most successful in decreasing the Gini

index and poverty as a result of the activities of the welfare state and conservative regime was the most successful compared to other regimes;

3. The third hypothesis was also accepted which stated the regime that has the largest share of social spending will have the worst economic figures which conservative regime had.

Even though the social democratic regime didn't achieve the best results in decreasing the Gini index and poverty, it had the lowest average value of Gini and poverty rate after taxes in 2008, 2010 and 2012. The average results of GDP growth and employment rate were the best compared to conservative regime. The liberal regime had the best results in GDP growth. The reason behind this is the highest growth in liberal Australia while the poor results of Denmark, Finland and the Netherlands bring down the average results of social democratic regime. The aim of this study was to compare the achievements of social democratic welfare regime to other regimes which was completed. The social democratic countries can achieve the lowest poverty and inequality in terms on growing social problem compared to conservative and liberal regime. The average GDP growth was highest in liberal regime followed by social democratic regime. Based on this information, it can be stated that in addition to the success of executing the tasks of the welfare state, social democratic regime also shows strong economic data results.

VIIDATUD ALLIKAD

- Barr, N. (1993). *The Economics of the Welfare State*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press.
- Cutler, D.M., Johnson, R. (2003). The birth and growth of the social insurance state: Explaining old age and medical insurance across countries - *Public Choice* Vol. 120, No 1/2 pp 87-121.
- Esping - Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton, N.J: Princeton University Press.
- Esping - Andersen, G. (1999). *Social foundations of postindustrial economies*. Oxford: Oxford University Press.
- Eurostat, Population and social conditions. Labour market. Employment and unemployment. Detailed annual survey results. Employment rates. Employment rates by sex, age and nationality (%). <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (02.11.2015)
- Eurostat, Severely materially deprived people. http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=t2020_53 (02.11.2015)
- Goodin, Robert E., Headey, B., Muffels, R., Dirven, Henk-Jan. (2000). *The Real Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hayek, Friedrich (2006). *The Meaning of the Welfare State. - The Welfare State Reader. Second Edition*. Ed. Christopher Pierson and Francis G. Castles. Cambridge; Malden (Mass.): Polity Press.
- Heshmati, A. (2004). *The Relationship between Income Inequality, Poverty and Globalisation*. Discussion Paper No 1277 <http://ftp.iza.org/dp1277.pdf>
- Kallas, S. (2000). *Ettekanne Riigikogus 2000. aasta riigieelarve seaduse eelnõu 1. lugemisel*. <http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=11429&highlight=eestis&op=archive2>
- Leibfried, S., Mau, S. (2008). *Welfare states: construction, deconstruction and reconstruction. Volume I*. Cheltenham; Northampton: Edward Elgar.
- Lindert, P.H. (2004a). *Growing Public: Social Spending and Economic Growth Since the Eighteenth Century*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Lindert, P.H. (2004b). *Growing Public: Social Spending and Economic Growth Since the Eighteenth Century*. Volume 2. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mertsina, T. (2006). Sisemajanduse koguprodukti arvestus ja selle revisjonid - *Kroon ja Majandus*. Nr.3/2006 lk. 33-44.
- Miller, E. (2012). English pauper lunatics in the era of the old poor law - *History of Psychiatry* Vol.23, iss:3, pp. 318-328.
- OECD, *Economics Outlook No 97 - June 2015 - OLIS version*.
http://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?datasetcode=EO97_OUTLOOK97&lang=en#
 (05.11.2015)
- OECD, *Employment rate. Total, % of working age population, 2003-2012*.
<https://data.oecd.org/emp/employment-rate.htm> (09.11.2015)
- OECD, *Income Distribution and Poverty. Gini (disposable income, post taxes and transfers)*.
<https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=IDD> (19.10.2015)
- OECD, *Income Distribution and Poverty. Gini (market income, before taxes and transfers)*.
<http://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?datasetcode=IDD&lang=en> (19.10.2015)
- OECD, *Income Distribution and Poverty. Poverty rate after taxes and transfers, Poverty line 60%*. <http://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?datasetcode=IDD&lang=en> (03.11.2015)
- OECD, *Income Distribution and Poverty. Poverty rate before taxes and transfers, Poverty line 60%*. <http://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?datasetcode=IDD&lang=en> (03.11.2015)
- OECD, *Social spending. Public net, % of GDP 2001 - 2011*.
<https://data.oecd.org/socialexp/social-spending.htm> (16.10.2015)
- Offe, Claus. (2006). *Some Contradictions of the Modern Welfare State*. - *The Welfare State Reader*. Ed. Christopher Pierson and Francis G. Castles. Cambridge; Malden: Polity Press.
- Pestieau, P. (2006). *The Welfare State in the European Union: Economic and Social Perspectives*. Oxford: Oxford University Press.
- Sandmo, Agnar. (1995). Introduction: The Welfare Economics of the Welfare State - *The Scandinavian Journal of Economics* Vol. 97, iss:4, pp. 469 - 476.
- Statistikaamet, *Sotsiaalne tõrjutus ja vaesus*. <https://www.stat.ee/64570> (02.11.2015)
- Wilensky, H. (1975). *The Welfare State and Equality: Structural and Ideological Roots of Public Expenditure*. Berkeley: University of California Press.
- Wilensky, H. (2002). *Rich Democracies Political Economy, Public Policy and Performance*. Berkeley: University of California Press.

World Population Prospects. The 2008 Revision: Highlights. United Nations.
http://www.un.org/esa/population/publications/wpp2008/wpp2008_highlights.pdf

World Population Prospects. The 2008 Revision: Volume I: Comprehensive Tables. United Nations. <http://kczx.shupl.edu.cn/download/786444c9-20c1-4b5a-b0d6-d7544569a2ee.pdf>

LISAD

Lisa 1. Gini koefitsiendi maksude ja ülekannete eelne(E) ja -järgne(J) indeks aastatel 2008-2012

Riik/Aasta	E2008	J2008	E2010	J2010	E2012	J2012
LIBERAALNE MUDEL						
Ameerika Ühendriigid	0,486	0,378	0,499	0,38	0,513	0,39
Austraalia	0,468	0,336	0,469	0,334	0,463	0,326
Kanada	0,438	0,321	0,447	0,319
Šveits	0,374	0,298	0,368	0,285
Keskmine	0,464	0,345	0,447	0,333	0,448	0,334
Maksimum	0,486	0,378	0,499	0,38	0,513	0,39
Miinumum	0,438	0,321	0,374	0,298	0,368	0,285
Standardhälve	0,024	0,030	0,053	0,035	0,074	0,053
KONSERVATIIVNE MUDEL						
Austria	0,493	0,281	0,498	0,28	0,495	0,276
Belgia	0,475	0,265	0,484	0,264	0,488	0,268
Itaalia	0,491	0,317	0,507	0,321	0,509	0,327
Prantsusmaa	0,483	0,293	0,505	0,303	0,518	0,306
Saksamaa	0,494	0,287	0,492	0,286	0,501	0,289
Keskmine	0,487	0,289	0,497	0,291	0,502	0,293
Maksimum	0,494	0,317	0,507	0,321	0,518	0,327
Miinumum	0,475	0,265	0,484	0,264	0,488	0,268
Standardhälve	0,008	0,019	0,009	0,022	0,012	0,024
SOTSIAALDEMOKRAATLIK MUDEL						
Holland	0,417	0,286	0,421	0,283	0,402	0,281
Norra	0,41	0,25	0,423	0,249	0,41	0,253
Rootsi	0,426	0,259	0,441	0,269	0,431	0,274
Soome	0,469	0,266	0,485	0,265	0,488	0,26
Taani	0,405	0,242	0,429	0,252	0,436	0,249
Keskmine	0,425	0,261	0,440	0,264	0,433	0,263
Maksimum	0,469	0,286	0,485	0,283	0,488	0,281
Miinumum	0,405	0,242	0,421	0,249	0,402	0,249
Standardhälve	0,026	0,017	0,026	0,014	0,034	0,014

Allikas: OECD, Income Distribution and Poverty. Gini (market)...

OECD, Income Distribution and Poverty. Gini (disposable)...

... Andmed puuduvad

Lisa 2. Suhtelise vaesuse maksude ja ülekannete eelne (E) ja -järgne (J) määr aastatel 2008-2012 (%)

Riik/Aasta	E2008	J2008	E2010	J2010	E2012	J2012
LIBERAALNE MUDEL						
Ameerika Ühendriigid	31,7	24,4	32,9	24,2	33,6	24,6
Austraalia	31,7	21,7	31,0	21,6	30,3	20,9
Kanada	29,4	19,3	30,4	19,6
Šveits	18,0	16,2	17,6	15,7
Keskmine	30,93	21,80	28,08	20,40	27,17	20,40
Maksimum	31,7	24,4	32,9	24,2	33,6	24,6
Miinumum	29,4	19,3	18,0	16,2	17,6	15,7
Standardhälve	1,33	2,55	6,80	3,37	8,45	4,47
KONSERVATIIVNE MUDEL						
Austria	34,6	15,2	36,4	15,0	35,5	15,1
Belgia	33,4	16,2	35,7	17,6	35,6	18,3
Itaalia	34,0	18,8	36,6	20,1	36,7	19,1
Prantsusmaa	37,6	13,5	39,6	14,4	40,5	14,3
Saksamaa	34,9	14,3	35,6	15,3	34,9	14,1
Keskmine	34,90	15,60	36,78	16,48	36,64	16,18
Maksimum	37,6	18,8	39,6	20,1	40,5	19,1
Miinumum	33,4	13,5	35,6	14,4	34,9	14,1
Standardhälve	1,62	2,05	1,63	2,36	2,25	2,35
SOTSIAALDEMOKRAATLIK MUDEL						
Holland	27,9	12,9	29,1	13,2	27,6	13,7
Norra	27,4	13,3	29,2	13,0	27,2	13,8
Rootsi	29,6	16,4	30,8	17,4	29,1	17,1
Soome	33,0	15,7	36,0	15,1	35,3	13,5
Taani	24,4	13,9	27,0	13,2	27,1	12,3
Keskmine	28,46	14,44	30,42	14,38	29,26	14,08
Maksimum	33,0	16,4	36,0	17,4	35,3	17,1
Miinumum	24,4	12,9	27,0	13,0	27,1	12,3
Standardhälve	3,16	1,53	3,40	1,89	3,47	1,79

Allikas: OECD, Income Distribution and Poverty. Poverty rate before...,

OECD, Income Distribution and Poverty. Poverty rate after..., aritmeetiline keskmine, maksimum, miinumum ja standardhälve on autori arvutatud

...Andmed puuduvad